

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מסורת הש"ס
עם הוספות

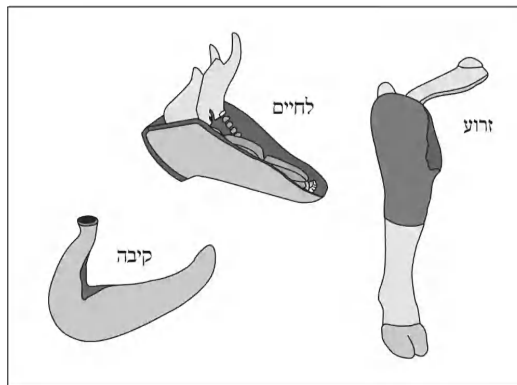
חשק שלמה על רבינו חננאל (א) צירושמי הגי' שמגדלין וע"ש במפרש. (ב) אמר אי חנינא קדמאי אלא חנין וזן ר' אסא דרומא קדמאי אלא חנין כ"ה צירושמי.

הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה: ד רֵאשִׁית דִּגְנֶךָ
 תִּירָשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ וְרֵאשִׁית גִּזְךָ צֹאנְךָ תִּתֶּן-לָוִי:
 ה כִּי בֹ בֹחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל-שִׁבְטֶיךָ
 לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת בְּשֵׁם-יְהוָה הוּא וּבְנָיו כָּל-
 הַיָּמִים: ו רִבְעִי ו וְכִי-יָבֹא הַלֵּוִי מֵאֶחָד
 שְׁעָרֶיךָ מִכָּל-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-הוּא גֵר שָׁם וְבָא
 בְּכָל-אוֹת נַפְשׁוֹ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר
 יְהוָה: ז וְשֵׁרֶת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיו כָּל-אֲחָיו
 הַלְוִיִּם הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: ח חֶלֶק
 בְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ לֶבֶד מִמֶּכְרֵי עַל-הָאֲבוֹת: ט כִּי אֶתָּה בָּא אֶל-הָאָרֶץ

לְכַהֵנָּה דְרֵעָא וְלֹעָא וְקִבְתָּא:
 ד רִישׁ עֲבוּרָךְ חֲמִירָךְ וּמִשְׁחָךְ
 וְרִישׁ גִּזְתָּ עֲנָךְ תִּתֶּן לָהּ: ה אֲרִי
 בִּי-יִתְרָעִי יִי אֱלֹהֶךָ מִכָּל שִׁבְטֶךָ
 לְמָקָם לְשִׁמְשָׁא בְשִׁמָּא דִּיִּי הוּא
 וּבְנוֹהִי כָל יוֹמֵיָא: ו וְאֲרִי יִיתִי
 לְוָאָה מִחֲדָא מְקַרְנֶךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל
 דִּי הוּא דֶּר תַּמָּן וְיִיתִי בְּכָל רַעוּת
 נִפְשָׁה לְאַתְרָא דִּי יִתְרָעִי יִי:
 ז וְיִשְׁמַשׁ בְּשִׁמָּא דִּיִּי אֱלֹהֶה כָּכָל
 אֲחוּהִי לְוָאִי דְמִשְׁמָשִׁין תַּמָּן קֳדָם
 יִי: ח חוֹלֶק כְּחוֹלֶק יִיכְלוֹן בֶּר
 מִמִּטְרָתָא דִּיִּיתִי בְּשִׁבְתָּא דִּכּוֹן
 אֲתִקְיִנוּ אֲבֹהֵתָא: ט אֲרִי אֶתָּה עָלִיל
 לְאַרְעָא דִּיִּי אֱלֹהֶךָ יִהֲב לָךְ לָא

רש"י

עשויות. רבי עקיבא אומר, ראשית גז שמים, לאך ארבעה,
 תמן לו הרי חמשה (ספרי קטו): (ה) לעמוד לשרת. מכאן
 שאין שירות אלא מעומד (סוטה לט. ספרי קטו): (ו-ז) וכי יבוא
 הלוי. יכול צנן לוי ודאי. הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת,
 ילאו לוי שאלו ראיון לשירות (ספרי קטו): וְבָא בְכָל אוֹת
 נַפְשׁוֹ וְגו' וְשֵׁרֶת דִּגְנֶךָ לִמַּד עַל
 הַכֶּהֱן שֶׁבָּא וּמְקִירֵי קִרְבָּנוֹת נִדְּחוּ
 אִם חֻצְתּוֹ וּפְלִילֵי צִמְשֵׁמֶר שְׁאִינוֹ
 שְׁלוֹ (בבא קמא קטו). דבר אחר, עוד
 לִמַּד עַל הַכֹּהֲנִים הַצָּאִים לְרַגֵּל
 שִׁמְקִירֵצִין וְעוֹבְדִין בְּקִרְבָּנוֹת
 הַבָּאִים מִחֻצֹּת הָרֶגֶל כְּגוֹן מוֹסְפֵי
 הָרֶגֶל, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין הַמִּשְׁמֵר
 שְׁלֹשִׁים (סוכה נה: ספרי טו): (ח) חֶלֶק
 בְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ. מִלְּמַד שְׁחֹלְקִין
 צִעֲרוֹת וְצִנְשֵׁר שְׁעִירֵי חֲטָאוֹת.

הזרוע. מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שקורין
 אִישְׁפִּלְדוֹן (מולין קלד): וְהַלְחִיִּים. עַם הַלְשׁוֹן. דּוֹרְשֵׁי
 רְשׁוּמוֹתֵי הַיּוֹם אֲמָרִים, זֶרַע תַּחַת יָד, שְׁנֹאֲמֵר (במדבר כה ח)
 וַיִּקַּח רִמָּה צִידוֹ, לְחִים תַּחַת תַּפְלָה, שְׁנֹאֲמֵר (תהלים קו ז) וַיַּעֲמֵד
 פִּינָחָם וַיִּפְלֹל, וְהַקֶּבֶה תַּחַת (במדבר כה ח) הָאֵשֶׁה אֶל קִבְתָּהּ (מולין
 טס, ספרי טו): (ז) רֵאשִׁית דִּגְנֶךָ.
 זו תרומה. ולא פירש זה שיעור,
 אֲבָל רְבוּתֵינוּ נִתְּנוּ זֶה שִׁיעוֹר
 (תרומות פ"ד מ"ג), עֵין יִפָּה אֶחָד
 מֵאַרְבָּעִים, עֵין רַעֲה אֶחָד מִשְׁשִׁים,
 צִינוּתִית אֶחָד מִחֲמִשִּׁים, וְסִמְכוֹ עַל
 הַמִּקְרָא שֶׁלֹּא לַפְחוֹת מֵאֶחָד
 מִשְׁשִׁים, שְׁנֹאֲמֵר (יחזקאל מה יג)
 וְשִׁשִּׁיתָּ הָאֵיפָה מִחֲמֵר
 הַשְּׁעִירִים, שְׁשִׁית הָאֵיפָה חֲזִי
 סֹאֵה, כְּשֶׁאֵתָה נֹתֵן חֲזִי סֹאֵה
 לְכוֹר הִרִי אֶחָד מִשְׁשִׁים, שֶׁהַכוֹר שְׁלֹשִׁים סֹאִין (ירושלמי תרומות פ"ד
 ה"ג): וְרֵאשִׁית גִּזְךָ צֹאנְךָ. כְּשֶׁאֵתָה גִזְזוֹ לֹאֲכֹךְ כָּכָל שָׁנָה תֵּן
 מִמֶּנָּה רֵאשִׁית לְכֹהֵן, וְלֹא פִירָשׁ זֶה שִׁיעוֹר, וְרְבוּתֵינוּ (מולין
 קלד): נִתְּנוּ זֶה שִׁיעוֹר, אֶחָד מִשְׁשִׁים. וְכֹמֶה לָאֵן חִיּוּת
 בְּרֵאשִׁית הַגֹּז, חֲמֵשׁ רַחֲלוֹת, שְׁנֹאֲמֵר (שמואל א' כה יט) וְחֲמֵשׁ לָאֵן

שפתי חכמים הקצר

חדשה שלא היה מצווה עליה בפחות מכן (מנח"י עפ"י רא"ם).
 יב. פירוש, שמא כוונת הכתוב לכל בני לוי ולא דווקא כהנים (גו"א).
 יג. דאם לא כן למה לי 'ככל אחיו הכהנים', לא היה לו לומר אלא 'ובא
 ושרת בכל אות נפשו', אלא בכהנים הבאים לרגל איירי שיקריבו ככל
 אחיהם בני המשמר (גו"א). יד. מזה שנקט עורות ובשר שעיירי חטאות,
 משום שאין להם חלק אלא במוספי הרגלים, ומוספין היינו עולות

ו. פירוש, דורשי פסוקים שהם רשומים במקרא (מנח"י. ראה רש"י
 סנהדרין קד): ז. לשון ששית (מנח"י). ח. חומר השעורים הוא כור
 השעורים (רא"ם). ט. דהאיפה שלש סאין (רא"ם). י. אב"ל אין כוונת
 הכתוב שיתן את הגיזה הראשונה של השנה הראשונה ושאר הגיזות
 שבכל שנה ושנה פטורות, אלא ראשית מכל גיזה וגיזה (רא"ם).
 יא. 'עשויות' פירושו שמעשות, כלומר שמחייבות את בעליהן למצוה

הקורט דכרבי כס"ד וע' כסמ"ק לרביט והרמב"ן ולא אלארץ צענין שפלטו הם אם הוא מזה או לא כי מה אנטו להכריע רק אכסוב הדינים וע' הרמב"ן שדעו שהא' הליט ואכסוב כס"ד סר"ט שהרמב"ן נמשך אחריו. ומבואר כאן בר"מ שהכניסו נחלק למשמרות ומר"ט חלקם לה' ושמואל הנביא ודוד המלך חלקו לכ"ד ח"ס דעיקר המלה רק שלא יהיו משמרות אלא מנין המשמרות איט מה"ס. ונחלקו לפי מיעוט ורובי הכהנים ובימי מר"ט עד שמואל היו הכהנים מופיעים ונחלקו לה' ובימי שמואל נחלקו לכ"ד וזמנו מן הזמנים יטלים או לפעם יוחר לחלק ד"מ של נ' ויוחר לו למעט כפי ריבוי הכהנים. ובכלל המלה דכל דגל מ' נגלים כל הכהנים שוים בקרנות הבאים מחמת הרגל וא"י לזיוות עד משמרו ויבואר בסמוך ומזה ו' אינה רק ככה"ס לנד דפסוק זה כי יבא הלוי ומוכה ד"ו וכן כרגל מיירי רק ככה"ס לנד כמבואר ברמב"ם כאן ה"ו וכן ברמב"ן שם מהספרי ומה שחלקו הלוי נ"כ לכ"ד משמרות פשוט מעולם אלא איט בכלל מזה לדעת הרמ"ם וכן ד"ו ודברגל הכל שוים דמוכה מפסוק זה היינו ככה"ס לנד דפסוק מדבר רק ככה"ס אלא בלויס לא היה להם יפוי כרגל מכל ימ"ס מ' בר"מ וסמ"ק ומנין והדברים ברורים ופשוטים ע"כ ד' הרמב"ם כאן ל"ט מאד דכלל במזה ו' לויס הן לענין חילוק משמרות והן לענין כרגל כ"כ לויס נ"כ כרגל שוים וזאתה ד"ו דרגל יד טולס שוים מקרא זה הוא רק ככה"ס ו"כ כ"כ ובר"מ כאן אלא הלויס אינם בכלל זה לענין נגלים וכן לדעת הר"מ דחילוק המשמרות גם כן מפסוק זה אין הלויס בכלל פסוק זה כי אינו רק ככה"ס לנד פ' היטב והפאה ודברי הרמב"ם לע"ג כעס. והנה השוויים הכהנים כרגלים איט רק בקרנות הבאים מחמת הרגל היינו מופיעים וקרנות ראי' וכו' אלא תמידים וכן ט"ז שייך למשמר הקטוע וע' כס"ט סוכה דל"ו מבואר דגם עולה קץ המזבח ופר העלם דבר ושעיר ושעירי עט"ס בכלל כל שקרב בשאר ימ"ס אפי' כרגל שייך רק למשמר הקטוע וע' כס"ט דגם מוסף שבת שייך למשמר הקטוע רק לח"פ הוא לכל הכהנים מקרא פ"ט אלא עבודה לח"פ היינו חילוק וסידורו והקטרת צויין זה שייך למשמר הקטוע ועבודת שח"ל הוא בכל הכהנים והוא מחמת הרגל וכן עומד המוסף שייך נמי לכל הכהנים וע' בר"מ שהשמיט שייך דינים מה ששייך למשמר הקטוע ומה שכולס שוים וע' כס"ל שעמד כוה"ע כמ"ל שמניא פלוגתא בירושלמי אס יוס טבות של מלכות שייך למשמר הקטוע או לכל המשמרות וגדלה דלוא דוקא ה"ה כל ז' ימי תשלומין דמביאין קרנות הרגל יש פסק זה והר"מ השמיט זה והנה עטס פלוגתא כי י' אין בידי היר' לענין זו. וכן כהן ש"ה לו קרבן להקריב אפי' מלאו ואשמו הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירא וכו' ליתן לאנשי משמר שח"ל וכן וסרת ונ"כ עבודתם היינו אכילה

הקרבן ועורה שלו וילין בנמ" דב"ק דק"ס פ"ט מפסוק וא"ש אס קדשו וכו' וכס"ט שהוא בעלמו יכול להקריב כדי שיהיה שוים שירא לו מי שיבחר מאנשי המשמר או כהן ממשמר אחר וטותן לו להקריבה ועור הקרבן ועבודתה לזיוות הכהן בכלל שנתן לו כ"ה לשון הרמב"ם והרמב"ם השיג עליו דעבודתו ועורו שלו הוא וע' כס"מ. ולענ"ד גם סר"מ מודה לזה רק עיקר המזנה דברטוט מליא כיון דיכול לפעוש שליח הן על הקרבה והן על עבודתו ועורה א"כ אס רואה טולס לעלמו אס רואה שייך עומד לכהן שמקריב כס"פ. ובכס"ג כ"כ כמו שא"ס טותן לזה כהן שירא ועבודתו ועורו שלו או של אחר הכהן ה"ה נמי יוכל ליתן לה' להקריב וא' יטול העור והבשר כיון שהכל שלו ויכול לפעוש שליח א"כ יכול לפעוש שליח כמו שירא כ"כ ועיקר הקשיא בנמ" עורו שלו היינו ולא של אנשי משמר אלא אין חילוק בין שלו או של מי שירא וכו'. היה הכהן בעל הקרבן בע"מ א"כ איט

כאן והמורה זכה כל הקרנות לאנשי לימוד דיכול להקריב ולפעוש שליח כל מי שירא מפסוק וכו' וא' שלוחי דיהן נינהו האין נעשים שלוחים בע"כ א"כ כ"ה מישאל יס לרשות ליתן למי שירא כי בע"כ איט שליח וז"ל קרא לכהן בעלמו א"כ מוכח להדיא דשלוחי דשמיא נינהו ע"כ זכר אנשי משמר ובהן עמלו נמנה לו הסוכה רשות שיקריב בעלמו או שליח. והנה הי"ן כאן קידושין דף כ"ג בר"ה דאמר וכו' למד חירולא ונש"ס דיומא דף י"ט פ"ב בר"ה מי וכו' נה דאביעא בדמידי לא איפשא אפשא מדרב הונא כר' דר"י דסוכה הני כהני שלוחי דשמיא נינהו דאי שלוחי דיהן מי אינא מידי וכו' וכן פסק הר"מ פ"ו מה' נדרים דשלוחי דשמיא נינהו. ולכאורה ר"ה א"ל להוכחה ו' תיפוק ליה דמיון דכפ"כ נעשו שלוחים וא' שלוחי דיהן האין יטלים להפעוש שלוחין בע"כ שלא מדעת בעל הקרבן ואפשר

שנמנעו. כלל ההמורה זכה כל הקרנות לאנשי לימוד דיכול להקריב ולפעוש שליח כל מי שירא מפסוק וכו' וא' שלוחי דיהן נינהו האין נעשים שלוחים בע"כ א"כ כ"ה מישאל יס לרשות ליתן למי שירא כי בע"כ איט שליח וז"ל קרא לכהן בעלמו א"כ מוכח להדיא דשלוחי דשמיא נינהו ע"כ זכר אנשי משמר ובהן עמלו נמנה לו הסוכה רשות שיקריב בעלמו או שליח. והנה הי"ן כאן קידושין דף כ"ג בר"ה דאמר וכו' למד חירולא ונש"ס דיומא דף י"ט פ"ב בר"ה מי וכו' נה דאביעא בדמידי לא איפשא אפשא מדרב הונא כר' דר"י דסוכה הני כהני שלוחי דשמיא נינהו דאי שלוחי דיהן מי אינא מידי וכו' וכן פסק הר"מ פ"ו מה' נדרים דשלוחי דשמיא נינהו. ולכאורה ר"ה א"ל להוכחה ו' תיפוק ליה דמיון דכפ"כ נעשו שלוחים וא' שלוחי דיהן האין יטלים להפעוש שלוחין בע"כ שלא מדעת בעל הקרבן ואפשר

הלל אין מעמד בשחרית קרבן מוסף אין בנעילה קרבן עזים אין במנחה דברי ר"ע א"ל בן עזאי כך היה רבי יהושע שונה קרבן מוסף אין במנחה קרבן עזים אין בנעילה חור ר"ע להיות שונה בן עזאי ופירש"י כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד שחרית אותם שהיו בירושלים לא היו מתפללין על קרבן אחיהם לפי שאין להם פנאי [לעשות מעמדין] שקורים את ההלל ומפני ההלל היו דוחים את המעמד. קרבן מוסף יום שיש בו קרבן מוסף בירושלים אין מעמד בנעילה בירושלים וכו"ש במנחה הסמוכה למוסף לפי שהיו טרודים במוסף שיש בו להקריב בהמות יותר מממיד שהיא אחד ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודים לחטוב עזים ולשלוט מים ודוחה אפי' מעמד בנעילה וכו'. קרבן עזים אותו יום שהיה בו קרבן עזים אפילו לא היה בו מוסף היה נדחה מעמד של מנחה מפני קרבן עזים מפני שקרבן עזים קודם למנחה ודוחה מעמד הסמוך לו ושל נעילה.

כך היה רבי יהושע שונה קרבן מוסף אין במנחה עכ"ל. ובגמרא מה הפרש בין זה לזה הללו דברי חורא והללו דברי סופרים וכתב רבינו בפי' המשנה יום שיש בו הלל בלי מוסף הם ימים של חנוכה ולפי שהם מד"ס עשו להם חיזוק ודחו המעמד מתחילת היום ויום שיהיה בו קרבן מוסף ידחה מעמד מתפלת מוסף שלהן ומתפלת מנחה. וב"ש הראב"ד בהשגה שלישיה שכתבתי בסמוך הראה דעמו כנאן וכו' שאם היה תפלת מוסף הרי המוסף דוחה של מוסף ושל מנחה נראה שטעמו לומר שאם הייתה כוונתו באתה תפלה יתירה שכתב על יום שיש בו תפלת מוסף הרי יום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במוסף והוא כתב לא היה מעמד בתפלה שניה ומשמע שכונת רבינו לומר שמתפללין תפלה שניה שלהם אלא שלא היו עושים בה מעמד כלומר שלא היו קורים בה בתורה כבשאר ימים אבל התפלה השניה היא לעולם היו מתפללים אותה ולכן כתב שהראה דעמו שתפלה שניה שאמר אינה תפלת מוסף. ואני אומר שדבר פשוט הוא בדברי רבינו שתפלה שניה שלהם אינה תפלת המוספים אלא היא תפלה נוספת שהם מתפללים בכל יום וביום שיש בו תפלת מוסף לכל העם תדחה הקריאה באתה תפלה הימירה ובתפלת המנחה כלומר וכו' שתפלה הימירה היא וכו"ש בפירוש המשנה שכתבתי בסמוך וכן עלו דברי רבינו מכוונים כהלכה דחורמו של ר"ע קרבן מוסף אין במנחה ומיהו מה שסיים אלא בשחרית ובנעילה אינו נות לי דאטו נעילה קריאה אית בה וכן יקשה על מ"ש וכל יום שהיה בו קרבן עזים לא היה בו מעמד בנעילה וע"כ נריך לפרש שיום שיש בו קרבן מוסף לא היו מתפללים תפלה שניה שלהם וגם לא תפלת המנחה מפני שהיו טרודים בהקצנת המוספין וכדפירש"י וכל יום שהיה בו קרבן עזים לא היו מתפללין תפלת נעילה ואע"פ שלפי זה דבריו מולקים פה ממ"ש בפירוש

השגת הראב"ד
*והיא יתירה להן. א"ל איני יודע מהו שאמר והיא יתירה להן שאני מוצא אלא ביום שיש בו מוסף והיא יתירה לכל ישראל ואינה בכל יום והוא אומר בכל יום משנת שהוא מעמדן מתפללין ד' תפלות: *ובתפלה השניה. א"ל זו התפלה השניה שאמר את תפלת המוסף הוא כמו שאנו סוברים למה אמר שקורים בה ג' אנשים והלא במוסף קורין ד' אלא שהרביעי קורא בענינו של יום:

ביום הראשון קוראין בראשית ויהי רקיע. בשני יהי רקיע ויקו. בשלישי יקו ויהי מאורות. ברביעית יהי מאורות וישרצו. בחמישי ישרצו ותוצא הארץ. בששי ותוצא הארץ ויכולו: ו פרשה גדולה קוראין אותה בשנים וקמנה קורא אותה אחד. ושתי פרשיות שקוראין שחרית. הם שהחזרין וקורין אותה בתפלה השניה בספר. וחוזרין וקוראין אותה במנחה על פה: ו שמנת ימי חנוכה לא היו אנשי מעמד עושין מעמד בשחרית וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה. אלא בשחרית ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים לא היה בו מעמד בנעילה אלא בשחרית *ובתפלה שניה ובמנחה:

פ"ו א אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב וכו' לפיכך תקנו נביאים הראשונים וכו' עד ודבר זה מנהג. בפרק בתרא דתעניות (דף כ"ז.) וזל מ"ש שקורים בס"ת ג' אנשים דהיינו אמרינן בפרק הקורא עומד בכל שיש בו מוסף ואינו יו"ט קורין ארבעה מכללן לכל יום שאין בו קרבן מוסף קורין ג':

ובתב בהשגות והיא יתירה להם א"ל איני יודע מהו שאמר והיא יתירה להם וכו':
ובתב עיר ובתפלה השניה א"ל זו התפלה השניה שאמר וכו': ובתב עוד ובתפלה שניה א"ל הראה דעמו כנאן וכו' הרי המוסף דוחה של מוסף ושל מנחה כחורמו של ר"ע וכו'. ואני אומר שם"ש שאני מוצא אלא ביום שיש בו מוסף טעמו מלתן בפרק בתרא דתעניות (דף כ"ז.) בג' פרקים בשנה הכהנים נושאים את כפיהם ד' פעמים ביום בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילה שבעים בתעניות ובמעמדות וכו"כ ומתמה בגמרא תעניות ומעמדות מי איכא מוסף חסורי מיחסרה והכי קתני בג' פרקים כהנים נושאים כפיהם כל זמן שמתפללים ויש מהם ד' פעמים ביום שחרית ומוסף ומנחה ונעילה שבעים ואלו הם ג' פרקים בתעניות ובמעמדות וכו"ה ופירש"י יש מהם ד' פעמים ביום וה"כ שיש בו מוסף ומתמההינן ואמרין תעניות ומעמדות מי איכא מוסף משמע דאין מוסף במעמדות אבל רבינו כתב שם בפירוש המשנה הנזכר שיעור זו המשנה כך בג' פרקים הכהנים נושאים את כפיהם בכל תפלה ויש מהם ד' פעמים ביום והוא יה"כ ומקל' המעמדות כמו שכתבתי כי בתעניות אין בהם תפלת מוסף אבל במעמדות היו מתפללים תפלה יתירה בכל יום והיא נקראת תפלת מוסף עכ"ל. וכתב עוד בפרק הנזכר [על משנת יום שיש בו הלל וכו'] אמרו כמה שקדם שאנשי המעמד קורים במוסף מורה שיש במעמד מוסף וכבר ביארנו כי ענין תפלתם היא הנוספת המיוחדת בלשון מעמד ושארשי מעמד היו מתפללים תפלה יתירה בכל יום והיא נקראת מוסף וביום שיש בו תפלת מוסף לכל העם בכלל תדחה הקריאה באתה תפלה הימירה ובתפלת המנחה עכ"ל. ולפי"ז ל"ל שלא היה גורם תעניות ומעמדות מי איכא מוסף אלא כך היה גורם תעניות מי איכא מוסף כלומר דלא מתמה אלא לתעניות בלבד דאילו מעמדות ניחא ליה דהא אית בהו מוסף כמו ביוה"כ ואפשר לומר דגרים כגירסא דידן דמתמה נמי למעמדות לומר דמדנקט מעמדות בהדי יום הכפורים משמע דכי היכי דביוה"כ לעולם איכא תפלת מוסף ה"נ במעמדות לעולם יש בהם תפלת מוסף והא ליתא שהרי יש ימי מעמד שאין בהם מוסף. ומתוך מה שכתבתי יתבאר שאין מקום להשגה הראשונה ושניה:

ח ומ"ש רבינו שמנת ימי חנוכה וכו'. שם (דף כ"ז.) במשנה כל יום שיש בו

השגת הראב"ד

*ובתפלה שניה. א"ל הראה דעמו כנאן על אותה תפלה שניה שאמר שאינה תפלת מוסף שם היא תפלת מוסף הרי המוסף דוחה של מוסף ושל מנחה כחורמו של ר"ע סוף דבר אין דבריו מכוונים לעיקר ההלכה:

ודע שלפי סברת ח"כ דמנחת חינוך לא היה מביא ג' לוגין נראה להשיעור הוא לוג אחד ככל המנהגות שמביא לוג שמן לעשרון וכמ"ש רבינו בפ"ב דין י"ב. ודע בפרק החורב (דף ע"ח.) מנן המלואים היו בלויים רבוכה ואמרין מה"מ דכתיב זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אותו וכו' מה למדנו לבניו מיום המשח אלא מקיש חינוכו להמשחו מה המשחו רבוכה אף חינוכו רבוכה ע"כ. והנה פירושו הוא דחינוכו הם המלואים וכו' היכי דהמשחו רבוכה דכתיב מורבכת אף חינוכו רבוכה ומכאן יש ללמוד דחינוך פשיטא ליה דבעינן רבוכה מפשטא דקרא דכתיב זה קרבן אהרן ובניו דמפסקו זה למדנו מנחת חינוך וכדאמרין בפרק החבלת (דף נ"א:) אלא דלא מני למילף מלואים מחינוך בלא היקש שהרי מנינו ששנתו דין המלואים

אלא מקריבה כולה כאלה הרי שיש חילוק בין חמישי כ"ג למנחת חינוך ומיהו לזה י"ל דלעולם מעשה שלשם שיהי הוא אלא דחמישי כ"ג שרץ להקריב מנחה בנקר ומנחה בערב חוזה אף מנחת חינוך שמקריב כולה כאלה אינו חוזה ואין זה סותר שמעשה שלשם שזה דודאי עשייתם שיהי הוא אף באופן הקרבתם יש חילוק בנייהם. אף מה שאני תמיה על רבינו הוא דכתיב בפרש' חמישין אמרינן יכול מה אהרן מביא ג' לוגין לעשרון אף בניו יהיו מביאין ג' לוגין לעשרון ח"ל זה יכול מה אהרן מביא רבוכה אף בניו מביאים רבוכה ח"ל זה ע"כ הרי שנשמתה דין מנחת חינוך ממנחת חמישין בג' דברים באופן עשייתם אם בשיעור השמן ואם במהות החלות שלא הייתה רבוכה במנחת חינוך והדבר נריך אצלי תלמוד.

חידושי הלכות

וישראלים כיוון דכוּף־הוּ. הדל"א: תוס' בד"ה מ"ם עיקר שירה בו' אפי' פסולים בו' עב"ל. ר"ל דלהכי למ"ד עיקר שיר צפה נקט ישראלים דאפילו ממזרים כשרים לשיר אצל למ"ד עיקר שיר צכלי לא נקט ישראלים דצעי כהנים ולוים א' ודו"ק:

ח"א דף כז ע"א בא דוד ודעמידן ע"כ ב"ד שנאמר בשנת הארבעים למוֹלכות בו'.
מיימי ליה מהאי קרא דגמר דחשיז שם ב' מינוי כ"ד משמרות כתיב ג' בשנת ארצעים למלכות דוד וגו' דמשמע דלז קצב הכ"ד משמרות וכבר היה שמואל מת ד' והאז פריך מהא דבא דוד ושמואל בו' דמשמע דתרוייהו תקנינהו: ד' **בשמרות ע"ז בו' פשחור ואימר בו'.** פרש"י ומצעי לי דפשחור לא כתיב גבי כ"ד משמרות בו' עכ"ל. ויש ליישב דמלינו פשחור בן אימר הכהן צימי ירמיהו ד' ואימר כתיב גבי כ"ד משמרות דל"ה ב' אלא דצבית שני נעשו בני פשחור למשפחה גדולה כדמשמע פ' י' יוחסין ו' שאמרו שם ד' אלפים עבדים היו לו לפשחור ונטמעו וע"כ נחלק פשחור משאר בני אימר למשמר אחר ו' אצל קשה לי צענין זה שאמרו הכא דלא עלו רק אלו ד' משמרות ובספ"ה דסוכה ח' אמרי' צמעשה צח צילגה בו' שהיה צבית שני צימי יוונים ואמרו שם דסתמו חלונה של משמרת דצילגה וי"א דנכנס ישצב בו' ומשמע מכל זה דמשמרות דצילגה וישצב שהיו מכ"ד משמרות היו קיימים עדיין צבית שני ט':

דף כז ע"ב בפרש"י בד"ה לא ידחה בו' וי"ו דידעיה עושין אותן ה' בו' עב"ל. כוונתו צוה לא אחפרש לי ו' ודו"ק: בפרש"י בד"ה ה"ג למו"ד דו"ג בו' קורא שני ש"שזה פסוקים בו'. כז"ל:

ח"א דף כז ע"ב במה אדע כי אירשנה בו' אמר אברהם בו'.
דלפי פשטיה דקרא כפרש"י יא' צחומש ששאל אות על צמורת הארץ והכי איתא צפ"ד דנדרים יב' דאיכא למ"ד דנענש על זאת כמפורש שם תקשי הא כתיב יא' והאמין צה' וגו' דאס האמין על צמורת הזרע למה לא האמין על צמורת הארץ ולכן דרשו הכא דצמה אדע וגו' לא כקורא חגר הוא לשאול אות אלא ששאל לידע צאיזו זכות יתקיימו שלא יעשה כלה כדור המבול בו' ויהיה מקרא מסורס אדע צמה אירשנה והשתא ניחא והאמין צה' וגו' היינו שלא בקש אות כלל לא על צמורת הארץ ולא על צמורת הזרע: א"ל קחה ל' עג"ה משו"ששת בו'. היא חסונה לו שצמכות הקרצנות שיהיו מציאין מאלו המינים שהם כלל כל הקרצנות שור וכשז ועזו תורים וצני יונה יתקיימו וצ"ר יג' מפורש כי זכר צנאן כל הקרצנות הצאים לכפרה ג' פרים בו' ע"ש והציאו רש"י צחומש ד' ואין כאן להאריך על דברי התלמוד שלא זכר אלא כלל כל המינים המציאים לקרצנות: **בבר תקבתי בו' בזמן שקוראין בו'.** פרש"י צגמרא מהיכא יליף ליה צמגוס עכ"ל ונראה ש"א להם זה הדרש ששאל לו גם צומן הגלות היאך יתקיימו מדכתיב לשון כי אירשנה ולא כתיב צמה אדע כי תתננה לי כלישגא שאל הקצ"ה טו' לך תתננה וגו' טז' ולתת לך וגו' גם שכתב צלשון י"ז קחה לי וגו' וקח לו וגו' וה"ל למכתב קרב לי וגו' ויקרב לו ומש"ה דרשו דשאל לו גם צגלות היאך יתקיימו והיינו כי אירשנה מלשון גרוש וגלות כמו יח' כי אוריש גוים מפניך וגו' והרצה כמוהו דצומן שאירשנה מן הארץ צגלות אדע צמה יתקיימו וא"ל הקצ"ה קחה לי וגו' דגלא הקרצתם של אלו ה' המינים אלא צקריאה [ס"א צקיתה] צעלמא דצצרס צהס כמ"ש יט' קחו עמכם דצרים יתקיימו צגלות ורמו לזה הכחוצ ב' כי קרוב אליך הדבר מאד צפיך וצלצנך לעשותו לפי פשוטו ה"ל למכתב וצעשייתך אצל ענין כל הפרשה איירי צגלות דהיינו שקרוב אליך הדצר צקריאה צפה וצכוונת הלימוד צלב שיהיה לעשותו צהס שתהיה צמקוס הקרצת קרצנות צמעשה: (והרי"ף בא' יליף ליה מדכתיב כב') ויהי השמש לצא דהיינו שקיעת שמשן של ישראל צחורבן צהמ"ק וע"ז תרדמה נפלה על אצרהס והנה אימה חשכה וגו' שדרז"ל כג' על ד' מלכויות היאך יתקיימו צלא קרצנות וע"ז נאמר בד' והנה חנור וגו' ציוס ההוא כרת ה' את אצרס צרית לאמר ר"ל צצציל אמיירת הקרצנות מעלה אני עליהס כאליו הקריצוס ומוחל להס עונותיהס) וכתב הרא"ס כה' לפי דרש זה צתחלת הפ' שאל הקצ"ה טו' כי כל הארץ וגו' לך תתננה וגו' למה לא חשש לשאול בן היאך יתקיימו צאיזו

הנהגות והערות

א[דבגמ' לפנינו לא נזכר ברשב"א ישראלים כפי שנזכר בת"ק, ומזה למד רבינו דלרשב"א ישראלים לא מעכבין כיון דבלא"ה רק הכהנים והלוים בשיר דעיקרו בכלי. וכבר האריכו השפ"א והר"ש מדעסויא ועוד לתמוה ע"ד רבינו, ע"ש וברש"ש. ולהעיר שבגמ' כת"י וכ"ה להדיא בירושלמי ובתוספתא דאף לרשב"א הזכירו ישראלים ונשמט בשגגה בדפו"ח. ובגנזי יוסף כתב: לפי דבריו התוספות אין מפרשים כפירש"י דישראל היינו אנשי מעמד וצ"ל דס"ל להתוספות דאנשי מעמד אין מעכבין את הקרבן אלא ישראלים שעוסקים בשיר ומ"מ אינו מובן לי דמלשון הגמרא משמע דאע"פ שיש כהנים ולוים מ"מ כשאין שם ישראלים מעכב את הקרבן ואמאי הא אע"פ שכשר בישראלים ובפסולים מ"מ פשיטא שגם בלויים כשר וא"כ ישוררו הלוויים ולכן נ"ל יותר שגם התוס' ס"ל כפירש"י דישראלים למעמדם ורשב"א דלא תני ישראלים משום דלא מיירי מאנשי מעמד אלא מצרכי קרבן ולא פליגו אלא אי צריך כלי שיר והתוס' מלתא אחריתי קאמרו להורות לנו הדין ועיין בערכין (דף י"א ע"א) דמ"ד עבדים היו קסבר עיקר שירה בפה מבואר בפירש"י דלמ"ד עיקר שירה בפה צריך דוקא לויס לשיר שבפה וצ"ל דהתוס' דהכא מפרשים הא דתנן ועבדי כהנים היו היינו גם המשוררים בפה וע"ש בסוגיא ומ"מ הדבר קשה מאוד לומר כן דלמ"ד עיקר שירה בפה לא צריך כלל לויים לשיר וצ"ע. בן דה"י א' כד. גן דה"י א' כו, לא. דן וכע"ז במאירי ע"ש ובדק"ס תמה ע"ד רבינו וכי צריך להביא ראיה דהוה דבר ייחלקם דוד דכתיב בפרק כד כתיב לעיל מינה שמואל (כדלעיל ה:): ועוד דגבי ויחלקם דוד דכתיב בפרק כד כתיב לעיל מינה בפרק כג דודד זקן ושבע ימים וימלך את שלמה. ה[ירמיה כ, א. ון קידושין דף ע ע"ב. ון ובשפ"א וקרן אורה האריכו לתמוה ע"ד רבינו ופירשו בע"א. ח[דף נו ע"ב. ט[ובשפ"א תירץ ע"פ דברי רש"י בע"ב דאמנם עלו אח"כ שאר משמרות אבל היה דין קדימה לד' משמרות שעלו ראשונים ע"ש עוד וברש"ש. ין לענ"ד כוונת רש"י כפשוטו דיהוריב טפל לידעיה אבל לא לכל המשמרות וגם לא משמע ליה לצרף יהוריב לאחד מחלקי ידעי' ולא לחלקם לששה חלקים ולצרפם לששה חלקי ידעי' לכן פי' שעושין מששה חלקי ידעי' חמשה ויהוריב יהי' חלק ששי ולכן

בשלישה פרק רביעי תענית

[דף כז ע"א - כח ע"א]

ואגדות מהרש"א

זכות כשיהיו חוטאין בו' וע"ש ול"נ צעיקר הקושיא דלא קשה מידי דע"כ שזו הפ' צין הצתרים היא שלא כסדרה דבן ע"ה שנה היה אצרהס כשהכה את המלכים וכשנדצר עמו צין הצתרים היה אצרהס בן ע' שנה כדאיתא צסדר עולס כמפורש צחוס' פ"ק דשבת ע"ש כיו' ועיין צרה"ש פ' הע"ש ביו' ונמצא שפ' זו צרית צין הצתרים מוקדמת לתחלת הפ' שנאמר צה כי את כל הארץ וגו' וע"פ הדרש דהכא יתפרש הכחוצ ביה' לווי תורתך שעשועי וגו' שאני לומד וקורא צה צסדר הקרצנות או אצדתי צעניי דהיינו צגלות כי לא היה לי קיוס צגלות לווי הקריאה צהס ודו"ק: ד' תעניות בשני ע"ל יורדי הים בו'. מצואר ע"פ מ"ש צפרק הרואה בט' צד' צריבין להודות צנולן מתוך צרתן והס יורדי הים והולכי מדצר וחולה שנתרפא והיוצא מצית האסורין וה"נ אמרינן הכא דהיו אנשי משמר מתענים ד' תעניות להציל את כל מי שהוא צמוך צרה אחת מד' אלו צשני על יורדי הים וצנ' על הולכי מדצר וצד' על חולי של אסכרה וצה' על עוצרות שלא יפילו שהולד כשנולד דומה ליוצא מצית האסורין ל' ובפרש"י נתן טעם לכל אחד מהד' תעניות ציומו לא' ויש לעיין צוה דל"כ מאי קאמר וצע"ש לא היו מתענין וכן צצצת וכן צאחד צצצת מ"ט לא היו מתענין הא ליכא טעמא להתענות צוה כמו צד' הימים דקאמר צוה טעמא להתענות על ד' צרות ולכ"א ציומו וי"ל דידע תלמודא דאיכא שזס טעס ראווי להתענות גם צאלו ג' הימים אי לאו משזס הני טעמי דקאמר שמכריעין שלא להתענות צוה: **בופני הגצ"דים לב'.** פרש"י עושין אותו יו"ט שלהן עכ"ל. אין לפרש משזס שיעלילו עליו שאנו מתענים ציו"ט שלהן לג' דהא צומן צצית המקדש קיים קיימינן וידינו תקיפה עליהס אלא די"ל שאנשי משמר לא היו עושין מלאכה ציוס תעניתס לד' שלא יאמרו שאנשי משמר מחזיקין אותו ג"כ כיו"ט שלא לעשות צו מלאכה ומתוך זה נראה דעכו"ס נהגו בן מקודס שהיו הגלילים לה' דהא משמע דגס צצית ראשון לא היו מתענין אנשי משמר ציוס א' מטעם זה והגלילים לה' לא היו עד צית שני לו': **אלא בראשית בב' מ"ט ה' פסוקים בו' ותנן הקורא אל יפחות מג' בו'.** הא דלא תקשו ליה נמי הא דתני פרק הקורא עומד לי' דאין פותחין מי' פסוקים צצ"ה די"ל כמ"ש התוספות שם לה' דפרשת עמלק דלא היו רק ט' פסוקים ומשזס דמפסיק ענינא אין לחוש ה"נ הכא:

דף כח ע"א בפרש"י בד"ה הן הן בני יואב בו' במס' חגיגה בו' עב"ל. לא מנאחיו שם אצל צמסכת מו"ק לטו איתא דדוד נקרא בן יו': תוס' בד"ה הן הן בני יואב בו' היתה בת ישי בו'. כז"ל מא':

ח"א דף כח ע"א בני גונבי ע"י בו'.
מפי' הרע"צ צמתני' נראה דע"ש שהיו גונצין לצ השומרים ע"י העלי להציא צכורים היו קורין אותס גונצי עלי ודחשיז להו צכלל מתעסקים צעני קרבן משזס שהס צעצמן צני סלמאי שהציאו סולמות בו'. ע"כ חוכן דצריז ואין נראה בן מפרש"י אלא דמה שאמרו הן הן צני סלמאי דקעין מעשה זה עשו ונראה לפרש דאלו צני גונצי עלי נחשבצן צכלל גוזרי עאים משזס מעשה זה גופיה שהיו גונצי עלי דהיינו לשאת גם העלי לירושלים לצקעו שם לגזרי עאים למערכה וכן משמע מדקאמר צהך עוצדא גופיה שלא יציאו עאים בו' מב' ולא יציאו צכורים בו' דהיינו דתרחי עבדי צוהא שהס הציאו צכורים וגס העלי לקרבן עאים ולכן נמי נקט צוהאי עוצדא קמא לשון כפול כשרין שצאותו דור ויראי חטא דהיינו כשרין להציא צכורים ויראי חטא להציא עאים שלא תיבטל עבודת קרצנות המכפרין על החטא מג' אצל צאיך עוצדא מיד' לא קאמר אלא ייראי חטא מה' דלא איירי רק צקרבן עאים: **פעם אחת נגזרה בו' ש"לא יביאו עצים בו' וש"לא יביאו בכורים בו'.** יש לתת טעם שגזרו על צ' דצרים אלו לפי ששני דצרים האלו היו מציאין צשמחה דצקרבן עאים כ"א עשה ציומו יזס שמחה ויו"ט מיו' וכן צכורים היו מציאין צשמחה כמו ששנינו צספ"צ מיו' דצכורים החליל היה מכה בו' וע"כ גזרה אז מלכות יון מה' לצטל מהס השמחה והיה זה צצית שני שידס היה תקיפה עלינו כדאמרינן פ"ק דע"ז מ"ט ק"פ שנים קודס שנחרצ הצית פשטה מלכות יון בו' ולא היה להס עדיין יד וכה לצטל עבודת קרבן צירושלים אצל מחוך לירושלים על הדרכים רצו לצטל צ' דצרים אלו לגמרי ג': **הוא אומר זכר צדיק לברכה וישם וגו'.** מלת זכר נופל ע"ש הכינוי ושס נופל על שס העצס כמ"ש נא' זה שמי נב' צ"ה זה זכרי צל"ד שאינו רק כינוי השס ולזה קאמר אלו שנקראו צסס כינוי צני גונצי עלי וצני

הנהגות והערות

נקרא טפל (גנזי יוסף) וע"ע גבורות ארי בדברי רש"י. יא[בראשית טו, ו. יב[דף לב ע"א. יג[פרשה מד אות יד. יד[בראשית טו, ט. טו[בראשית יג, טו. טז[בראשית טו, ז. יז[בראשית טו, ט-י. יח[שמות לד, כד. יט[הושע יד, ג. כן דברים ל, יד. כא[הוא פירוש על הע"י. כב[בראשית טו, יב. כג[ב"ר פמ"ד יז. כד[בראשית טו, יג-יח. כה[בפירושו על רש"י בחומש בראשית טו. כו[דף י ע"ב ד"ה של סדום. כז[יבמות פ"ו ס"ב. כח[תהלים קיט, צב. כט[ברכות דף נד ע"ב. לו ע"י נדה דף ל ע"ב. לא[ולהעיר שמקור דברי רש"י הס מהירושלמי בפרקין ה"ג, וכן ממסכת סופרים פי"ז ה"ה ע"ש. לב[בע"י "הגוים", וכ"ה בגמ' כת"י. ולפינו בגמ' "הנוצרים". לג[וכדפירש רש"י בע"י וכ"ה ברגמ"ה. לד[וכמפורש בתוספתא פ"ג ה"ג אלא דשם מפורש דבטלין כל אותו שבוע, ולפי"ז קצת צ"ב תירוץ רבינו. לה[בע"י "הנוצרים". לו[ועי' ממסכת סופרים פי"ז ה"ה. ובחידושים על הע"י. לז[מגילה דף כא ע"ב. לח[בד"ה אין. לט[דף טז ע"ב. מ[אמנם בתנחומא פרשת דברים איתא דהוא יואב (ר"ש מדעסוי) וע"ש בפרשה ג ואינו מפורש להדיא, אמנם כ"ה משמעות הענין וע"ד רד"ק שמואל ב' כג, ח. וברגמ"ה כאן כתב דע"ש שהיה דוד ראש משפחתם קרי להו בני עדין ע"ש דוד. ובבאה"מ מוחק ברש"י תיבות "במס' חגיגה" ונוקט דכוונת רש"י דבאה גופא דאמרינן במו"ק דף טז ע"א דעדינו העצני הוא דוד נחלקו ר' יהודה ור' יוסי הכא, דלר' יהודה הוא דוד ולר' יוסי הוא יואב. וע"ע תוס' סנהדרין דף מח ע"ב ד"ה בשלמא. מא[בתוס' דפו"ר הגירסא "אחות" ישי, וע"ז מתקן רבינו "בת" ישי. אמנם בתוס' שלפינו הגירסא אחות "דוד". והכל ענין אחד. מב[ובגמ' כת"י ובמגילת תענית באמת לא נזכר במעשה דגונבי עלי "שלא יביאו עצים למערכה" אלא רק שלא יביאו ביכורים. ועיין בדיבור שלאח"ז. מג[לעיל דף כז ע"ב. מד[דבני סלמאי בסמוך. מה[אמנם בתוספתא פ"ג מ"ח ובע"י נוסף גם שם וכשרים. מו[וכ"ה במגילת תענית פ"ה דבאלו ימים אסורים בהספד ותענית. מז[צ"ל "בפ"ג, דביכורים (מ"ד). מח[כ"ה בתוספתא. מט[דף ט ע"א. נ[וע"ע בקרן אורה. נא[עיין פסחים דף נ ע"א. נב[שמות ג, טו.

ילקוט מפרשים החדש על מסכת תענית

(דף כז ע"א - כט ע"ב)

זו

הך פירוש לא קאי אלא אחיה ושוע פירש"י אצל קיר הוא ארון כמש"כ רש"י בחולין סז. ונלפי הגהות דל"ץ כמו מקרקען דשמיטת חולין קשה למה לא הוצא רש"י וז"ל מגופיה דקרא מקרקען שהוא לשון יללה כמש"כ רש"י בחמלה ואי דהא נופח לא דיעין אלא ממקרקען דחולין ג"כ אי"כ הו"ל לא לרש"י וז"ל לניין זה על מיתת פירוש לגייל בדיה הקודם לח"ו מלחמי צע"ה פירש"י צע"ה שפירש בדיה קיר לשון ארון כמו קיר וכו' צע"ה ד' י"א ע"ב ופלא על הגאון מהר"צ וז"ל ארץ לא שני לזה:

שמונה בגליון:
תוס' ד"ה יושב בו ואומר ר"י בו, ר"י צע"ה
שמונה גמ' מפורשת ערכין י"א ע"ב ע"ש:
[רי"א חדר]

דף כט ע"ב

גמ' ארץ דקצ"ב. ג"כ כדלמך עולא פ' האשה [פסחים פז ע"ג] לא הגלה הקצ"ב את ישראל לבבל אלא כדי שילכו חמרים ויסקרו בחורה:

[יב"ב צ]
שם אומר רב נחמן ל"ש אלא לבבם ודלבוש אב"ל לבבם ודלבוש חותר. מנחמך נספר מנחת ברוך סימן פ"ב:

שם אר"י אלא לבבם ודלבוש מאי כבוד שבת איבא. ג"כ פירושלמי משני לתוספות הוצגה ופי' דהא דתמן דנחמיה מומר היינו לניין תוספות נפשי ואמנם פל"ו דה"ל מ"ב סימן מ"ד היה לו גי' משונה פירושלמי דגרס לתוספות היש זה והואל מדברי הירושלמי אלו דלספר גס בחמשי אסור והואל להלכה דהגה' אשכנזי משמו אכן גי' זו פירושלמי לא הוציא כלל דמלמד דלין הלשון דוקקס גם לפי זה הו"ל לא שייכות להקשות עלקודם וכן נראה דגי' משונת נדמנה לו להא"ל ד"ר הירושלמי וצ"ע:

[חשק שלמה]
שם כיצד צ"ב בא' בשבת וכו'. מלל אסור ח"ל בשבת רח"ל בדרה דספר דלח"ל אסור כלל כיון שדמיה ח"ל בל' בשבת. וז"מ מקושית הגמרא לגילי אלימא לנשט. ועי' פירושלמי:

[אחל משה]
שם מורה עד התענית. ג"כ ה"ל דלא אמר עד מ"ב י"ל דלח"ל לאשמיטין דלס' חל בשבת ודקדא אסור עד לאחר התענית משום דלח"ל דלח"ל אסור אלא בשבת שחל ט"ז להיות בחובה אז ב' השבועות מותרים כמש"כ פירושלמי קמ"ל ר"מ דמ"מ לדידיה אסור מר"ה עד התענית משום לדידיה לא חלאל בשבת שחל ט"ז כר מר"מ:

[חשק שלמה]
רש"י ד"ה קצרי בו' שמקצרי. ג"כ כהא דלח"ל אב"ל כפ"ק דשבת [י"ט א'] מלן דיבב מלח"ל לקלחא נמשמחא ליבב ליה בו':

[יב"ב צ]

שם רב איקב"ע בו' ג"כ יעיון מוס' פירושין דף י' א' ד"ה י"ט ימים:
שם דקא מרדכי דלדני. עיון ביאור הלכה סימן חכב ספ"ק ו' ד' למפרע:
רש"י ד"ה מנהג בו' דנביאים תיקנהו.
פסחים דף ק"ו ע"א:

דף כט ע"א

גמ' אומר רב חמא בר חיננא אותו היום סרו. לכוורא מכאן רח"ל לפירש"י וז"ל דניס שסנעו תחלו שבת דף קטן ע"א דלפי' המוס' לא נלמד כלל בבלא להוציא מאמר רח"ל:

[פסחים סוף]
שם דה"ל עשרין ותרתינן בסיון. ג"כ בסדר שולחן שמע שג' ימים מוגלים בתוך חודש ימים שאלכו והסגר מר"ס נשלו בשבועה ועשרים ובעשר ונשלו למדבר פלגין וכו"ש שאל מרגלים:
שם נגזרה גזירה ע"י ר"ג. ג"כ הוא ר"ג הוקן נדלו על הלל וזקני של ר"ג דיננה:

[יב"ב צ]
רש"י ד"ה אנת צבית בו' ושלמתי דף י"ד. ג"כ ולפי' ג"ל ודני אשלימתי ק"ו או פל"ו ושלמתי ק"ו דין כמ"ס המוס' א"ך לפירש"י ג"ל כאן דרש"י ושלמתי לו ידן והוא כפי' המוס' ממש או וידן אשלימתי ק"ו וד"ק:
רש"י ד"ה ואומר ר' חבא"ל בו' מהר"ל צ"שון פה"ר. ג"כ לכוורא נראה דל"ל ווסק מהירות ופי' הכחוש וסנעו מהר מהר"ל ווסק המהיר א' וזה דמוק ונראה דע"ס דרש"י וכו"ל לשון מאמר כי ה' מתחלפת ב' שהן ממואל אחד וא' נחשבים לפעמים שהוא מאוחדות אהו"י:

[מלח הרעיון]
שם בא"ד והנהו י' בו'. ג"כ לא אומן עשרה ימים דלח"ל קמל. אלא דרך קלרה נקט. וקסב"ז יו"ד ימים מכלל ג' שהיו מתחילין מעשרים בזהר ומשנעו ימים דהסגר שהיו בסוף סיון הרי כאן עשרה וסנעו מנייהו כ"ט יום דלח"ל שבר שהתחילו כ"ב אחר אחר שנסעו ג' ימים נמלאו ל"ט יום כנללן. שכלו ככ"ט סיון:

[יב"ב צ]
רש"י ד"ה קיר ושוש קיר כמו קירי בשהיטת חולין (ד' קצ"ה). ונרסם נלדו נהגותו מהר"ב ע"ש וצ"ע וצ"ל כמו מקרקען דבשמיטת חולין ג' ג"כ ח"ל ממה על הגאון היה אש"ר ק"ל הוא צע"ה למוקב בספרים וכו' והוא ע"י רעמיו וז"ל שאל למוקב שוס ספר בלח"ל רח"ל בדרה ודני רש"י וז"ל נכונים עלי הגמ"ה דטווחת רש"י הוא דמנ"ל דקאי על הקצ"ה הך קרא לכן פירש קיר כמו קירי וכו' והוא לשון ארון ע"ש בחולין קל"ט וא"כ י"ס לפרש פירוש הקרא ה"ס מקרקען קיר ללומר הארון הוא הקצ"ה מקרקען ושוע ומש"כ רש"י קיר ושוע מקוין וזועק

עי' ירושלמי פ"ג דמוק' ועי' (יומא כ"ח ע"ב) ואנן מאברהם אביו נוקס וגמור דעשיית האלות ארץ עליו לחסור רק מורה משה רבינו לבד. מ"מ כאן כיון דמפרש בחורה עכ"פ חמור לענין זה שאין לרבים חיווך:
שם ת"ר מה היו בני גוגבי עלי וכו'. [יב"ב צ]
מגילת תענית פ"ה:
שם בני פלמאי הנתפסות. ג"כ ברעטורה גרס הנתפסות [וכ"ה דפוסין טען ופירושלמי]. אמנם לי נראה שגירסתו נכונה אלא שמדבר דה ע"ס מתחלפת ט"מ צמ"ו. וז"ל העוספות [וכ"ה דרש"י דפ"י] וימוספתא] והם שטכרו דברי הימים אי"ב בני שלמה בית לחם ועופתי. זה היה בדרור אלא מ"מ לא ערב ל"י לשלום צו יד ולגאיו. ולחמך שנים רבות וימי ה' בספר מרגוס ד"ה. ונתלמי רחמי בפירוש שמתרגם הספוק קי:

רש"י ד"ה מזה הפרש בו' מעמד דנעשה בו. ג"כ לן עולא:
רש"י ד"ה הל"ל דברי תורה מנהג כדאמרין בברכות יצחק תתן תפלת מנהג בו. ואע"י דנכמה ודמיון אמרין לתפלה היו מדרבנן וז"ל דלפ"ה לגבי תפלת נעילה תפלה תפלת מנהג כדבר מורה דכיון דתקנה יתכן ארטי ע"ה והוא היה ממ"ה נביאים כמ"ס רש"י בחמלה (דף יד א') גסס מדר עולא וא"כ היו תקנוהו כמקנה נביאים ולא גרע מאל דליתא לכן ג"כ הלל דהסד כד"ל כיון דתקנוהו נביאים וכן כל דברי קבלה חשיב כד"ל כדליתא בריה' (דף יד א') משא"כ תפלת נעילה שאינה אלא תקנה הממשי לחוד לא חשיבה כמקנה נביאים וכו"ג כחבמי בדרדרי למוקב (דף מד) ע"ש. וזהו שנתקן מה שהקשה בס' החיים על הפוסקים דסבדי דלין לתפלה עיקר בחורה ובשמיטת קיר אפי' לתפלת מנהג ד"מ וכו"ש ללן שמרית הקדמות ולפי מלי שפרשתי לק"מ:

רש"י ד"ה הן הן בני יואב בו' בפסכת חגיגה. ג"כ עי' מהרש"ל אמוס בתנחומא פ' דברים איתא דהוא אר"י:
תוס' ד"ה אי בו' דר"י ניומוקו עמו. ג"כ ב"ק כ"ד ע"א וגיטין דף ס"ז ע"א [יערובין ג"א א']:
שם בפסח"ד ואפי' מהבירו. ג"כ פירושין דף מ"ו ע"ב:
[יב"ב צ]
[רי"ש מרגוס]
[רי"ש מרגוס]

דף כז ע"ב

גמ' אלא דמנחה קרבן עצים דחי. ג"כ לר' עקיבא:
שם לאו דאורייתא. ג"כ שנתקן מה"ל ללמוד על פרק וזהו שנאלץ מן אומותיו אותו על גאולתו כמ"ס בשליש ע"פ. ולא שני בריה':

[יב"ב צ]
[רי"ש מרגוס]
[רי"ש מרגוס]
[רי"ש מרגוס]

שם רב איקב"ע. ועי' גרסת י"ד א' ופוספת ובמסכתא:

ג"ל לחור שירה כיון דעיקר שירה על הכלים לא היו אלא נפה:

[פיראה כהן]

דף כז ע"ב

גמ' שנאמר ויאמר ה' אלהים וגו'. ג"כ ג"ל טעם א"ל לא ברימי יומם ויללה חוקים שמים וארץ לא שמתו ומכיו ויאמר ה' אלהים וכו' כנ"ל וכו' כמגילה שם ועי' מש"כ רש"י כאן כל זמן שקוראין בזה מתיבא ליקף לה להאי גמגום ע"כ וז"ל דלן זה ליקף לה מחר קרא דירמיה ל"ג ומסומין קדרים לה ויהי כחצי בקרא כה אחר ה' לא יכרת לדוד א"ס וכו' ולכאנ"ס הלויס לא יכרת א"ס מלפני מנלה שולה ומקורקע מנחה כל הימים וע"כ היינו להשקקים בנדר הקרנות [במש"כ] בלוקט שם שומר לו הקצ"ה לכהני הלויס א"ס אהם עוסקים בקרנות מנהג אלה עליהם כאלו אהם מקריבים בכל יום עולה ונולגן ומכין להם א"ס לא ברימי יומם ויללה ודו"ק:

[פיראה כהן]
שם שמואל ישראל חוטאים לפניך אתה עושה להם כדור המבול. ג"כ ג"ל ארץ עלה ע"כ אברהם אבינו לחשוב זאת אחרת כסדר שבט הקצ"ה כימי נח שלא יצא עוד מנוח על הארץ. ואפשר להשווה ענינהם לזה כדור המבול חוטא לא ע"י מנוח מ"ס רק ע"י מנוח א"ס וכו':

[פיראה כהן]
רש"י ד"ה ברביעי ובחב"ב ביה מאורות מארת בריה' ג"כ כן ארץ צדוק' כאן ועי' צע"ה שמואל עוד טעם אחר דרש"י ונשמע אלנו בש"ס ועי' פיה מראה. ועוד נשמע אלנו בגמ' מ' אחר בגמ' דמפ"י און מתעניין ביש ראלסן ומונע צע"ה ובמסכת סופרים:

רש"י ד"ה בראשית בשנים קורין ביום תענית בראשית. ג"כ תיבת תענית ט"ס דהרי ביום ההוא לא היו מתענים אלא ל"ל קורין ביום הראשון בראשית:

[פיראה כהן]

רש"י ד"ה רב אומר בשבת בחוש"ש קורא בו. ג"כ כדל"י כמגילה דף כ"ב ע"א:

[רי"ש מרגוס]

תוס' ד"ה רב אומר בשבת בחוש"ש קורא בו. ר"ל שקורין פרשת המעדות שפסחת פ' משא (שמות לז יד) ופסחיות לחוד י"ס רק ט' פסוקים ולשבעה קוראים בעינין לכה"ס כ"ה פסוקים, אלא דמשום הא לחוד היו יכולין להתחיל במסכת ק"ל (לד א') וחלו מתחילין מראה אחרת אומר (לג יב). כד"ל קורין ב' פינתם (במדרש כח אר"ו) ויפרשה הקודמת לזה לא מיייר כלל מקרנות. (ומ"ס חוס' שכל אותה הפרשה משמעי צמד עניינא אולי הטיעו דמיייר מריתו ה' להשאל לאחר טעם העגל ומחשיות כלל שיהא):

[אדר שיעות]

דף כז ע"א

גמ' הל"ל ד"ה. ויפרש"י דמנחה יתכן תקן. ג"כ אפי' דק"ל ארץ למדין דבר מן קודם מתן חורה

הנהגות וחרושי הרש"ש

יואב. עמש"כ גמ' ר"ס פ' משע' אות כ"ז וזה שמעו אשר נדפסו שמה בס"פ שלח: רש"י ד"ה ולר"י בני ערן. והדר קתני בני פחת מואב ובני ערן דר"מ וצ"ה היינו דוד כו'. כנ"ל: תד"ה אי ר"מ. כי קאמר בעשרים בני פחת בו'. כנ"ל: בסח"ד משוב דר"י ניומוקו עמו בו' ואפילו בחביריו. עי' פירושין (פג ב) דבריחם ד"ה שנתה שכתבו להפך. ועי' מו"ק (יב ב) א"ל יחידה הוא ולא ס"ל כוחי' דמניא כלל ארש"ג משום ר' יוסי כו' וס' עוד לימא שמואל כיחידה ס"ל כו'. וזה ט' לדמות דל"פ שם לרש"י קרי יחידה ודל"ל כפרס"י שם דקאי אדר' יוסי ועמש"כ שם. ובנכורות (לז) אר"ס אומר דין א' הלכה כר' יוסי ופריך הש"ס פשיטא יחיד ורפס הלכך כרסם. אולם שם משני בלחמ מ"ד ניומוקו עמו קמ"ל. וגם בעריוצין (מז) אמרין דרב ל"ל להי כלל. וז' משום דמתענין אל מני אחיא. כר"מ ולא כר"ה המזכרים בהנך ברייתות. אלא כר' יוסי דהא ברייתא דזו או זו מני אחיא. והברייתות פליגי אהדדי אלא"י:

דף כז ע"ב גמרא אלא דמנחה קרבן עצים דחו בו'. עי' הגהות הגר"א וז"ל: שם י"ה יום בשנה בו' וי"ט ש' בעצרת. כל' וימנח ראשון למחוק: שם דכתיב ויקרא א"מ ביום השביעי. מפרש"י מוכח דל"ג לה ועמש"כ צומא: שם אתא ותברניהו דלוחות דכתיב ויהי בו'. כנ"ל: תד"ה אומר. י"ט דאמנחה צ"א מברכין וכו"ש בו'. כנ"ל דל"ל וימנח מהכא למחוק:

דף כט ע"א גמרא תניא כשהיה שורגסרופוס בו'. עי' בגליון גי' הטור שחש טורטור. וכו' מנחם איהם פסוקים שאל אש: רש"י ד"ה אר"ה. וחדש ש' כ"ט ימים שאב"ו בשר. עי' גמ"א. וז"ל עוד רח"ה מגמרא בנורות (מט) מוכח להדיא דחדש היינו שלשים יום ע"ש ופירש"י:

דף כט ע"ב גמרא אר"י ל"ש אלא לבבם ודלבוש. הגמ"א פי' דלח"ל המנוסין קודם לשבע זה שרי לגטע ע"ש. וימנח שעלם מנח"ר דברי הלכות ש' להפך: שם וגידיהן ש"טו ככרבים שלהם. כמנחת (י ב): רש"י ד"ה וכן עמ"ב שח"ל בשבת. שהיה אויב' הוא ישריו פ' בר פלח. בקרא (מלכים א' ב) כמיני שלשים כר סלע וששים כר קמח. גם מש"כ הוא ושריו ל"ע מנ"מ (פו ב): תד"ה בשני. מכאן מוכיח ד"ה הן הן בני יואב ב"צ. פלגותא היא בו' ודא"ה זה

אור החיים

צניטוי שפתים, ואין להוכיח אלא ממאמר ה' אשר אמר לנח שהוא פסוק 'ולא יכרת' וגו', ולזה לא הוכיח הש"ס אלא מפסוק שאמר ה', וכי מצרפין את הלאוין הנאמרים אינם אלא ב', כמו שישנו למעלה כי מפסוק 'לא יכרת', אין הוכחת ב' פעמים לאו על כן דברי הרי"ף עיקר או כגירסתינו, וכמו שפירשנו למעלה.

והנה מסוגיית סוטה גילה התלמוד דעתו כי מסופק צמי מצול אם כרת ה' עליהם צרית לכל יבא על חלק מהנבראים, והחליט התלמוד שהמצול לא נחלט אלא מהצאתו על הנבראים אבל לא הצאת בעלי חיים אליו, אלא 'כי בא קוס וגו' ציס'.

ונשאר לעמוד על הוכחת צירור הדבר, אם הצרית הוא גם על שאר פורעניות שלא יצאו

להכרית כל בשר, או דוקא צמי המצול הוא שנשבע.
ובמדרש רבות אמרו וז"ל: 'חלילה לך וגו' נשבעת ואמרת שאין אתה מציא מצול לעולם, מה אתה מערים על השבעה, מצול של מים אין אתה מציא ושל אש אתה מציא, אם כן לא יצאת ידי השבעה "השופט וגו' לא יעשה" וגו', אם עולם אתה מבקש אין דין, ואם דין וכו' אין עולם, ואמר לו הקצ"ה "אהבת צדק" וגו', ע"כ. ממאמר זה מוכח שעל כל פורעניות נשבע צין על של מים

אור לעינים

מהם, כי לפי הלכות שבועות: אמירה בלב – אינה אמירה, כי אין נדר ושבועה – אלא בביטוי שפתים⁶³.

ולכן, אין להוכיח, אלא ממאמר ה' אשר אמר לנח, שהוא פסוק: 'ולא יכרת' וגו'. ולזה, לא הוכיח הש"ס, אלא מפסוק שאמר ה' לנח. וכי מצרפין את הלאוין הנאמרים, אינם אלא שניים, כמו שישבנו למעלה, כי מפסוק 'לא יכרת' אין הוכחת ב' פעמים לאו.

על כן, דברי הרי"ף עיקר, או כגירסתינו וכמו שפירשנו למעלה.

והנה, מסוגיית סוטה [יא, א] גילה התלמוד דעתו, כי מסופק במי מבול – שיש לו

ספק ביחס להבטחה על מי המבול, אם כרת ה' עליהם ברית לבל יבא על חלק מהנבראים. והחליט התלמוד – כתב התלמוד באופן מוחלט, שהמבול לא נחלט – לא נשלל לחלוטין, אלא רק מהבאתו על הנבראים. אבל לא נשללה הבאת בעלי חיים אליו, אלא כמו שהיה בים סוף: 'כי בא סוס וגו' בים⁶⁴.

ונשאר לעמוד על הוכחת צירור הדבר⁶⁵, אם הברית הוא גם על שאר פורעניות, שלא יבואו להכרית כל בשר, או דוקא במי המבול הוא שנשבע.

ובמדרש רבות⁶⁶ אמרו וז"ל: לפני הפיכת סדום, אמר אברהם אבינו לקב"ה: 'חלילה לך וגו' – נשבעת ואמרת שאין אתה מביא מבול לעולם, מה אתה מערים על השבעה? מבול של מים אין אתה מביא – ושל אש אתה מביא? אם כן לא יצאת ידי השבעה: 'השופט כל הארץ לא יעשה משפט'? אם את קיום העולם אתה מבקש – אין דין – אי אפשר לקיימו במידת הדין לבד. ואם אתה רוצה להנהיג את העולם במידת הדין וכו' – אין קיום לעולם. ואמר לו הקב"ה: 'אהבת צדק' וגו' – אתה אוהב להצדיק את הבריות, ע"כ. **ממאמר זה מוכח, שעל כל פורעניות נשבע, בין על של מים בין על של אש. וכן מוכח מזבחים⁶⁷,**

מקורות וביאורים

ברירותו של הדבר. ⁶⁶ בראשית רבה לט, ו. ⁶⁷ קטז, א: ...שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל [מלכין] עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר: ובהיכלו כולו אומר כבוד. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע

⁶³ שבועות כו, ב: אמר שמואל, גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו, שנאמר 'לבטא בשפתים'. ⁶⁴ לעיל הסתפק רבינו מה היתה כוונת הש"ס. וכאן לכאורה הוא מכריע שהש"ס חזר בו מהחילוק הראשון. ⁶⁵ הוכחת צירור הדבר – להראות לעין כל את

אור לעינים

שומר להם בלעם למלכי אומות העולם, שלא יביא ה' לא של מים ולא של אש. וצריך לדעת, מה כחו של אברהם בטענה: 'אם כן לא יצאת ידי חובת השבועה' – הרי אם באמת ה' לא נשבע אלא על המים ולא על האש, אם כן כשיביא של אש – שבועתו קיימת. **אכן** הכוונה בטענת אברהם היא: כלום שבועה שעשה – למה עשה אותה? כדי שעל ידי השבועה, יהיה העולם מרגיש בטוח בקיומו ובישובו. גם תועלת נוספת מהשבועה, שהנבראים יפרו וירבו, כי הם ידעו שלא יגעו לריק. וזולת זה – אם השבועה לא תחול גם על כל הפורענויות – הם ילדו לבהלה, כי שייכת אפשרות של אבדון. ועוד, הרי השבועה [שבאה על ידי הנחת רוח שנעשתה בהקרבת הקרבן] היתה אמורה לעשות נחת רוח לעולם. ומה נחת רוח נעשה לעולם בשבועת מבול, אם יהיה הכליון בדבר אחר? ואם כן, טענת אברהם היתה, שחובת השבועה – פירוש: הדבר שהצריכו לישיבה בשבילו – לא קיימו ה', אם השבועה אינה חלה על כל הפורענויות. והוכיח אברהם את אבימלך⁶⁸ – והתווכח אברהם עם הקב"ה, על אודות הברית – ברית הקשת, שישנה – שתהיה קיימת, בין למבול בין למיני רעות אחרים, הגם שלא הזכיר ה' בשבועה אלא מי המבול.

צין על של אש, וכן מוכח מוזכרים שאמר להם בלעם שלא יביא ה' לא של מים ולא של אש, וצריך לדעת מה כחו של אברהם בטענה 'אם כן לא יצאת ידי חובת השבועה' אם ה' לא נשבע אלא על המים ולא על האש, כשיביא של אש שבועתו קיימת. **אכן** הכוונה היא כלום שבועה שעשה למה כדי שיהיה העולם בטוח, גם הנבראים יפרו וירבו כי לא יגעו לריק חולת זה ילדו לבהלה, ועוד מה נחת רוח נעשה לעולם בשבועת מבול אם יהיה הכליון בדבר אחר, ואם כן חובת השבועה פירוש דבר שהצריכו לישיבה בשבילו לא קיימו ה', והוכיח אברהם את אבימלך על אודות הברית שישנה צין למבול צין וכו' הגם שלא הזכיר אלא מי המבול, וטעם שלא הוכיח אברהם מפסוק 'לא אוסיף וגו' כי שם לא נאמרה שבועה, וכמו שהוכחנו בפירושו היפך דברי הרא"ש, וגם לדברי הרא"ש יש לתת טעם כי גם שם נאמר 'כאשר עשיתי', ונכנס צ"ק הדימוי עם המים.

אלא קשה דברי אברהם הלא השבועה היתה על הכל ולא על חלק מהעולם, ואפילו למה שפירשו שגם על חלק היתה השבועה, זה דוקא צמי המבול אבל בשאר פורענויות לא מצינו רמז לה, ולפי מה שפירשו טעם אברהם שאינו מחלק צין מים לאש, אינו צודק אלא בכליון הכל אבל צפרט אחד יש אלהים שופטים צאצא.

ומעם שלא הוכיח אברהם את טענתו, מפסוק: 'לא אוסיף וגו'', שבו לא נזכר כלל מבול, אלא סתם שלא יוסיף להכות את כל חי. כי שם לא נאמרה שבועה, וכמו שהוכחנו בפירושו היפך דברי הרא"ש.

וגם לדברי הרא"ש, יש לתת טעם למה לא הוכיח אברהם משם. כי גם שם נאמר: 'כאשר עשיתי'. ונכנסה ההבטחה שם, בכ"ף הדימוי⁶⁹ שבתיבת 'כאשר', שמשמעותה, שלא אעשה משהו דומה למה שעשיתי, דהיינו עם המים דווקא.

אלא קשה בעצם דברי אברהם שהפיכת סדום נוגדת את השבועה, הלא השבועה היתה על הכל, ולא על חלק מהעולם. ואפילו למה שפירשו, שלמסקנת הגמרא גם על חלק היתה השבועה, הרי זה דוקא במי המבול, אבל בשאר פורענויות, לא מצינו רמז לה – לשבועה. **וגם** לפי מה שפירשו, שהטעם של אברהם שאינו מחלק בין מים לאש, הוא בגלל שחובת השבועה מחייבת שהעולם לא יכרת בשום פורענות. א"כ אינו צודק הטעם הזה, אלא בכליון

עין משפט
גד מצוה
יא א וּשְׁמִיעַ אֲזִיחַ סִי רִיחַ סַעֲפִי ח: יב ב מִי פִי מַהֲלֹמֹת זָכֻתֹת הִלֵּי ח סַמָּה עֲשֵׂן כֹּחַ טוֹשִׁיעַ אֲזִיחַ סִי רִיחַ סִי־ח: יג ג מִי שֶׁם טוֹשִׁיעַ שֶׁם סַעֲפִי ח: יד ד מִי שֶׁם טוֹשִׁיעַ שֶׁם סַעֲפִי ג: טו ה שֶׁם סַעֲפִי ד:

 לעזי רש"י

קבי"א, **ר"א**, פירוש קרסול, מקום חיצון השוק והנגל (רש"י מנחות דף לג ע"א ד"ה איסמורא, ר"ש אהלות פ"א מ"ח), פרק הראשון למעלה מן העקב (רא"ש שם):

 תורה אור השלם
--

(א) וְאִשָּׁד הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָקַד לְשִׁבְתָּ עַד וַיִּשְׁעֶן לְגָבֹול מוֹאָב: (במדבר כא, פז)
(ב) וַהֲאִישׁ מִשָּׁה עָנִיו מֵאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (במדבר יב, ג)

(ג) וַיָּצֵא מִשָּׁה מֵעַם פְּרֻעָה אֶת הָעִיר וַיַּחֲלֹשׁ בָּפִיו אֶת יְיָ וַיַּחֲדִלוּ הַקְּלֹת וַיִּתְּבַדּוּ וַיִּמָּסֵר לֹא נִתַּךְ אֶרְצָהּ:

(שמות לו, גל)

(ד) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו: (במדבר יח, יח)

(ה) וַיְהִי בְּנֶסֶם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמִוְרַד בֵּית חֶזְקוֹ וַיִּיְהִי הַשְּׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם עַד עֲזָקָה וַיָּמָתוּ רַבִּים אֲשֶׁר מָתוּ בְּאֶבְנֵי הַבֶּרֶךְ מֵאֲשֶׁר הִקְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב:

(יהושע ג, יא)

(ו) קִוְּמוּ יְיָ הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי כִי תִפֹּת אֶת כָּל אֹיְבֵי לְחֵי שְׁנֵי רָשָׁעִים שְׁפָרְתָּ: (תהלים ג, ח)

(ז) וַיְהִי מִשָּׁה בְּבָרִים וַיִּקְחוּ אִבְּן וַיִּשְׁמְרוּ תַּחְתּוֹ וַיִּשָּׁב עָלָהּ [וְחָרַד תִּמְכּוּ בְּרִדּוֹ מָתָּה אֲחֶד וַיָּמָתָּה אֲחֶד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד כֹּא הַשְׁמִיט:] (שמות יז, יב)

(ח) וַתִּבְטַח אֲשֶׁתּוֹ בַּמַּחֲרִיו וַתִּחַדּוּ נָצִיב מְלָח:

(בראשית יז, כז)

(ט) וַיַּרְעַ הָעָם וַיִּתְקַעוּ בַּשִּׁפְרוֹת וַיְהִי כִשְׁמַע הָעָם אֶת קוֹל הַשִּׁפְרֹת וַיִּרְדּוּ הָעָם תְּרוּעָה גְּדוֹלָה וַתִּתְפַּל הַחוּמָּה תַּחְתֶּיהָ וַעֲלֵל הָעָם הַעֲרִיחַ אִישׁ נִגְדָּה וַיִּתְּבַדּוּ אֶת הָעִיר: (יהושע ג, כז)

(י) וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת עִיר הַבֶּרֶךְ וַיִּזְכַּר אֱלֹהִים אֶת אֲבֹרֵהֶם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה בַּהֲפֹךְ אֶת הָעָרִים אֲשֶׁר יָשָׁב בָּתֵּן לוֹט:

(בראשית יז, כט)

(יא) יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֵינוֹת עֵשִׂי מְלָאכָה בָּמִים רַבִּים:

(תהלים קז, גז)

(יב) הִקְמָה רָאוּ מַעֲשֵׂי יְיָ (וַנִּפְלְאוּתוֹ בַּמִּצּוּלוֹת:

(תהלים קז, כד)

(יג) וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וַתְּרוֹמֶם גִּלְיוֹן וַעֲלִי שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת נִפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמַוָּגוּ: (תהלים קז, כה-כז)

(יד) וַיַּחֲזֹן (וַיַּעֲזֵב בַּשֹּׁפָר וַכֹּל תִּקְמָתָם תִּתְפַּלְעַ:

(תהלים קז, כז)

(טז) וַיַּעֲקֹבוּ אֶל יְיָ בְּצַר לָהֶם וּמִמִּצּוּלוֹתֵיהֶם וַיִּצְאֵם:

(תהלים קז, כח)

(יז) יָקָם סַעְרָה לְדִמְיוֹהָ וַיַּחֲשֵׁן גִלְיוֹנָם: (תהלים קז, כט)

(יח) וַיִּשְׁלַחוּהוּ כִי יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְהָם

אֶל מִתּוֹחַ חֲפָצָם: (תהלים קז, ל)

רָךְ עִיר מוֹשֵׁב לֹא מִצָּאוֹ: (תהלים קז, לו)

(כא) וַיִּדְרִיכֶם בְּרָךְ יִשְׂרָה לִלְכַּת אֶל עִיר מוֹשֵׁב: (תהלים קז, לו)

(כב) יוֹדוּ לֵי חֲסֵדוֹ וַנִּפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: (תהלים קז, לח)

(כג) אֲזִלִּים מִרְךָּ פִּשְׁעִם וּמַעֲשֵׂוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ: (תהלים קז, יח)

(כד) וַיַּעֲקֹבוּ אֶל יְיָ בְּצַר לָהֶם מִמִּצּוּלוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: (תהלים קז, יח)

(כז) יוֹדוּ לֵי חֲסֵדוֹ וַנִּפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: (תהלים קז, כא)

(כט) כִּי הִקְרוּ אֲמָרֵי אֶל וַעֲצַת עֲלִיָּוֹן נִצָּאוּ: (תהלים קז, יא)

(לא) וַיַּעֲקֹבוּ אֶל יְיָ בְּצַר לָהֶם מִמִּצּוּלוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: (תהלים קז, יג)

(לב) וַיִּצְאֵם מִחֲשָׁד וַעֲלָמָת וּמִסּוּרוֹתֵיהֶם יִתְפַּק: (תהלים קז, יד)

גד:

^[א] **אבני אלגביש** במורד בית חורון, והי"ה מקום שנפל שם מחנה סנחריב דלג גרע חזקיה מאלדס המסויס^[א] אלא לא מש

לפרש לפי שידוע המקום סבי צירושלים, ושזו היה גראה לרבינו יהודה כיון שאין הנם ידוע ע"פ המקום כי הנך אין מצרכין עליו אלא אחתם שנעשה להם הנס, וכן כל אדם מצרך על ניסו אף על פי שאינו ניכר מתוך המקום:

ארבעה צריכין לַהֲדוּת יוֹרְדֵי הַיָּם וּבִי, וצַהֲלִים לֹא חֲשִׂיז כֹּהַּ הַסֵּדֶר אֲלֵא חֲשִׂיז הוֹלִכִי הַמַּדְבֵּר רֵאשׁוֹן דִּקְרָא נִקַּט סֵדֶר הַמַּסּוּכִינָן יוֹתֵר תַּחֲלֵה וּגְמִרָא נִקַּט * הַמַּזְכִּיר תַּחֲלֵה: **וְאִיכָא בִי עֲשֶׂרָה וַתְּרִי רַבְנָן**, ועֲבָדִי לַחֲמוּמָא וּחֲפִילו לִיכָא חֲרִי רַבְנָן^[א], ונִהְגוּ הַעוֹלָם לִצְנָךְ אַחֵר שְׁקוּרָא צַמּוּרָה וְדוּקָא צַחֲלֵה שֶׁנֶּפֶל לַמַּטָּה אֲזַל חֲסֵ זַרְאָשׁוּ אִו צַמְעִיו וּחֲזִיו מוֹטֵל לַמַּטָּה לֹא, ה"ר יוסף: **פִּטְרָתוֹן** יְהִי מִלְּאֻדוּיִי, וּחֲיִית וְהֵא אֲמַרְיִין^[א] זַכְרָה שֶׁאֵין צַה מַלְכוּת אִינֵה זַכְרָה וַיִּלֵּ דַרְז יִהוּדָה הִיֵּה מִתְלַמְּדִי דַרְז וְרַז סַבֵּר לַעֲלִל צַפְרָק כִּילַד מַצְרִיכִין (דף מ:): דֵּלֵא צַעִינן אֲלֵא הוֹכַרְתָּ הַשֶּׁם (אוּ מַלְכוּת וְכַחֲמֵנָה הִיִּינוּ מַלְכוּת^[א]):

לך

ישראל גמרא גמירי לה אמר **ישראל** גמירי בר תלמא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטליניהו אזל עקר מורא בר תלמא פרסי ואייתייעל רישיה ואייתי קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבזה ונחית בצואריה הוה בעי למשלפא משכי שניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפא והיינו דכתיב ”שני רשעים שברת וכדור’ שמעון בן לקיש ⁬[א]⁬ דא”ר שמעון בן לקיש מאי דכתיב שני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שרבבת ⁬[א]⁬ משה כמה הוה עשר אמות שקיל נרגא בר עשר אמין שוור עשר אמין ומחיה בקרסוליה וקטליה, ואבן שישב עליה משה דכתיב ”וידִי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, ואשתו של לוט שנאמר ⁬[א]⁬ ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח וחומת יריחו שנבלעה דכתיב ⁬[א]⁬ ותפול החומה תחתיה בשלמא כולוהו גיסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא דאמר ברוך דיין האמת והא הודאה ושבח קתני *תני על לוט ועל אשתו מברכים שתיים על אשתו אומר ברוך דיין האמת ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים ⁬[א]⁬ א”ר יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקב”ה זוכר את הצדיקים שנאמר ”ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו’: וחומת יריחו שנבלעה: וחומת יריחו נבלעה והא נפלה שנאמר ⁬[א]⁬ ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה כיון דפותיה ורומה כי הדדי גינהו משום הכי אבלעה בלועי **אמר רב יהודה אמר רב**⁬[א]⁬ **ארבעה צריכין להודות יורדי הים ויצא יורדי הים מגלן**⁬[א]⁬ דכתיב ⁬[א]⁬ יורדי הים באניות וגו’ ⁬[א]⁬ המה ראו מעשי ה’ ואומר ⁬[א]⁬ ויעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומות ואומר ⁬[א]⁬ יחוגו ויגעו כשבור ואומר ⁬[א]⁬ ויצעקו אל ה’ בצר להם וממצוקותיהם ויציאם ואומר ⁬[א]⁬ יקם סערה לדממה ואומר ⁬[א]⁬ וישמחו כי ישתוקו ואומר ⁬[א]⁬ יודו לה’ חסדו ונפלאותיו לבני אדם הולכי מדברות מגלן^[א] דכתיב ⁬[א]⁬ תעו במדבר בשימון דרך עיר מושב לא מצאו ⁬[א]⁬ ויצעקו אל ה’ ⁬[א]⁬ וידריכם בדרך ישרה ⁬[א]⁬ יודו לה’ חסדו מי שחלה ונתרפא דכתיב ⁬[א]⁬ אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו ⁬[א]⁬ כל אוכל תתעב נפשם וגו’ ⁬[א]⁬ ויצעקו אל ה’ בצר להם וגו’ ⁬[א]⁬ ישלח דברו וירפאם וגו’ ⁬[א]⁬ יודו לה’ חסדו מי שהיה חמוש בבית האסורין מגלן^[א] דכתיב ⁬[א]⁬ יושבי חשך וצלמות וגו’ ⁬[א]⁬ כי המרו אמרי אל וגו’ ואומר ⁬[א]⁬ ויכנע בעמל לבם וגו’ ואומר ⁬[א]⁬ ויצעקו אל ה’ בצר להם ואומר ⁬[א]⁬ ויציאם מחשך וצלמות וגו’ ואומר ⁬[א]⁬ יודו לה’ חסדו מאי מכרך אמר רב יהודה זכורך גומל חסדים טובים ואי אביי אמר^[א] וצריך לאודווי קמי עשרה דכתיב ⁬[א]⁬ וירוממוהו * בקהל עם וגו’ מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר ⁬[א]⁬ ובמושב זקנים יחללוהו מתקף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים בקהל עם כתיב ואימא דבי עשרה שאר עמא ותרי רבנן קשיא רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא אמר להו ”פטרתון יתי מלאודויי והא אמר אביי בעי^[א] אודויי באפי עשרה דהוו בי עשרה והא איהו לא קא מודה לא צריך דעני בתרייהו אמן: אמר רב יהודה * שלשה צריכין שימור ואלו הן חולה חתן וכלה במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה ויש אומרים אף אבל * ויש אומרים אף תלמידי חכמים כלילה: ואמר רב יהודה שלשה דברים * [המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא והמאריך בתפלתו מעליותא היא והאמר רבי חייא בר אבא א”ר יוחנן

הרואה פרק תשיעי ברכות

עבדי להון נקירותא, מערות מעצרות נחלי ארנון עמק עמון צין צי הרים גזעיס והיו ישראל צריכים לעבור צלותו עמק עשו אמוריים מערות צלדי ההרים ונחצלו שם: וישו, נחצלו: **מוסגי**, עובר: מופך טורי, משפיל הרים ומתפשטין זה ללד זה עד

שהעמק שוה: חזו דמא, כשתזרו ההרים למקומן: ואשד, ושפך: אשר נטה לשבת ער, הטר שצבער העמק נטה ונתפשט ללד חצרו והטר אשר ללד עבר מואב, ושם ארץ מואב ער^[א]: שעמדו, צאור: לא נתך ארצה, לא הגיע לארץ אלא עמדו צאור (6): מוחנה ישראל במה הוי תלמא פרסי, עוג חסז כן כלצו מחנה ישראל תלמא פרסי דכתיב (במדבר לג) ויחנו מצית הישינות עד אלל השטים ואמר רבה צר צר חנה לדידי חזי לי ההוא דוכתא והוה תלמא פרסי לורכא ותלמא פרסי פותיל (עירובין פ”ה דף נה:): קמצי, נמליס: שרבבת, לשון ⁬[א]⁬ אשתרצוב אשתרצוב ירדו וגדלו למטה: משה כמה הוי עשר אמין, שהרי הוא הקיס את המשכן (5) ודרש^י הקיס את עלמו לקומת המשכן^[א] וכתיב צה עשר אמות אורך הקרש (שמות לו)^[א]: שוור, קפך למעלה: בקרסוליה, קטלי”ח כלעו: וידי משה כבדים, ואינו יכול לפוטטן כל היום אלא חס כן תומכיס צורעותיו ויקחו חנן וישימו תחתיו: תחתיה, משמע במקומה ולי אפשר זו אלא על ידי כלעיה: דאמר ברוך דיין האמת, מירולא הוא: זוכר את הצדיקים, שזכר את הצרכס: כיון דפותיה ורומה כי הדדי הוו, ואין נפילה ניכרת צה חס לא נכלעה משום הכי אכלעה והוא דרך נפילה לחומה כזו: צריכין להודות, כשיולאין מן הסכנה: וירוממוהו בקהל עם, צסוף פרשת המזמור (א): ואתפח, מתרפא: בגדתאה, שם עירו נגדל היא עיר החסונה שצבצל משחרצה ⁬[א]⁬ צצל: שימור, מן המזקינן: חוליה, שהלוע מזלו לפיכך השד ממגרה צו וכן חיה אשה שלמה וכן אלל: חתן וכלה ותלמידי חכמים, מקנאחמו ממגרה צהס: חכמים, מקנאחמו ממגרה צהס: והמאריך על שלחנו, שממון כך ענייס צלון ומתפרנסיס: והמאריך בבית הכסא, רפואה היא לו: ומעין

מחה”ש שמכאר דברי התוס’ לפי דעת המ”א, ובבה”ל שם ד”ה על נס וכו’: [א] [נטור בא”ח סי’ ריש העניק דברי תוס’ הללו כוה”ל וכוין דלא אישפא עבדינן להומרא ובעינן תירווייהו] (גליון), ודע דלשון התוס’ בזה כפי מה שזוא לפנינו הוא מקוצר ביותר ועיין באחרונים שנדחקו בהכנתם, ובתוס’ רבינו יהודה [החסיד] הלשון מכורז ביותר וז”ל אימא בי עשרה ותרי רבנן קשיא, וכוין דלא איפשטא לין עבדינן להומרא, ואי ליכא וברך אפילו ליכא תרי רבנן עכ”ל ומפורש הוא ששני דברים הם (ביאור הלכה סימן ריש ס”ג סוף ד”ה ותרי עיניי וירדע שחטוס) של ברכות ורובו הוא מזה התוספות, כה”ל סי’ קצב ד”ה שאומר) וכ”כ לפרש דברי התוס’ בשיירי כנה”ג שם הגביי אות ד’ ובקשות מיושב להגרי”פ: [א] [כל זה מוחק המע”ט] (גליון) פ”ס סי’ א אות ה, ועיין מהרש”א, ומלא הורעיס, ובר”ף על עיי’ ד”ה רב יהודה חלש וכו’ ועיין בגליוני הש”ס בשם שו”ת הרא”ש (כלל ד אות ג) שהגירסא הנכונה בתוס’ דצ”ל **אי שאמרו** בריך רחמנא מלכא דעלמא, וכ”כ הרא”ש בפסקיו פ”ס סוף סי’ ג:

מוח"ש שמכאר דברי התוס' לפי דעת המ"א, ובבה"ל שם ד"ה על נס וכו': [א] [נטור בא"ח סי' ריש העניק דברי תוס' הללו כוה"ל וכוין דלא אישפא עבדינן להומרא ובעינן תירווייהו] (גליון), ודע דלשון התוס' בזה כפי מה שזוא לפנינו הוא מקוצר ביותר ועיין באחרונים שנדחקו בהכנתם, ובתוס' רבינו יהודה [החסיד] הלשון מכורז ביותר וז"ל אימא בי עשרה ותרי רבנן קשיא, וכוין דלא איפשטא לין עבדינן להומרא, ואי ליכא וברך אפילו ליכא תרי רבנן עכ"ל ומפורש הוא ששני דברים הם (ביאור הלכה סימן ריש ס"ג סוף ד"ה ותרי עיניי וירדע שחטוס) של ברכות ורובו הוא מזה התוספות, כה"ל סי' קצב ד"ה שאומר) וכ"כ לפרש דברי התוס' בשיירי כנה"ג שם הגביי אות ד' ובקשות מיושב להגרי"פ: [א] [כל זה מוחק המע"ט] (גליון) פ"ס סי' א אות ה, ועיין מהרש"א, ומלא הורעיס, ובר"ף על עיי' ד"ה רב יהודה חלש וכו' ועיין בגליוני הש"ס בשם שו"ת הרא"ש (כלל ד אות ג) שהגירסא הנכונה בתוס' דצ"ל

אי שאמרו בריך רחמנא מלכא דעלמא, וכ”כ הרא”ש בפסקיו פ”ס סוף סי’ ג:
אָדָם: (תהלים קז, פז)
לֵד (וַיִּקְמוּהוּ בְּקֹהֶל עָם וּבְמִוֹשֵׁב זָקִינִים וַיְהַלְלוּהוּ: (תהלים קז, לב)

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) [מגילה עו: סוטה יב:], **(ב)** [בכורות מד:], **(ג)** [סוכה ה: קדושין מט:], **(ד)** [בכורות מז: עירוש], **(ה)** [וע"ע פירוש מה"י ימנות סו, ומנחות ז: יא:], **(ו)** [לעיל מ:], **(ז)** שמות מ יח.

 הגהות הב"ח

(6) רש"י ד"ה לא נתך וכו', צאור הס"ד ואח"כ מ"ה אמר עוג חסז כן כלצו הס"ד ואח"כ מ"ה מחנה וכו' תלמא פרסי מחני ישראל: (3) ד"ה משה וכו', הקיס את המשכן שנאמר^(א) ויקם משה את המשכן וירשין הקיס: (2) ד"ה וירוממוהו וכו', המזמור בתיב הס"ד:

 הגהות הגר"א
--

[א] גמי מקדים טושים, (רשוס קו על מלות הללו), וז"צ דהייבים פזרות שנמצאי כל טוב, ר"ף וכל"ש:

 גליון הש"ס

גמרא דכתיב וירוממוהו בקהל עם, וקהל מקרי עברה כמו שפירש"י מנחות ז ע"ג ד"ה במקלות: שם אר"י שפירש צריכין שמור, מג"ל סי' רל"ט ס"ק ז: שם וי"א אף ת"ח, עיי' רצנו יונה פ"ק למסכתין דף ד ע"ב ד"ה שנאמר: שם ג' דברים המאריך בהן מאריכין, עיי' לעיל מן ע"א ולע"ק [עניש"ל צמחן]: תדייה ארבעה כו' המצייין תחלה, עיי' ריש שזח צמוס ד"ה ילאות:

 ליקוטי רש"י
--

 גרסס בסוף המסכת
--

 הגהות וציונים
--

(א) [בשאלתנו פ' וישלח סי' כ"ז איתא דאמר ר"ח] (גליון): **[ב]** [ומשובת רב האי גאון על דלא קחשיב הנך ד' צדיכין להודות כסדר הנאמר בפסוק עיי' בערוך ערך ארבע ותמצא נחת וכלל דבריו דבכרא סודרין מה ששכיב טפי ובגמרא מסדר לפום הקרובין לסכנה רצ"ע בתוס' ד"ה ארבעה וכו' שכתבו להיפך ועי"ע בתוס' דשבת ב. ד"ה יציאות וכן מפרש רב האה"ב צריכין להודות עיי"ש היטב] (גליון) ומש"כ לחלק בין סדר הקרא לסדר הגמ' כ"כ הפרשה סי' רי"ט סק"א עיי"ש: **[ג]** בכתי"י ובר"ף וברא"ש ליתא "מגלן" (וגי' ישרה היא, דק"ס) ולפינו בדין "ומי שהיה חולה ונתרפא" ליתא גי"כ "מגלן": **[ד]** בכתי"י ובראשונים **אמר אביי** (וכ"ה נכון, דק"ס): **[ה]** ברי"ף וברא"ש הגירסא וצריך (כמו לעיל) וכ"ה בכתי"י ועיין שו"ת תת"ס אייתי סימן נא ד"ה ולכאורה דלשון "צריך" משמע לבתחילה ועיין שו"ת מהר"ם בריסק (ח"א סי' ס) שהקשה דהא הכא איתא "בעי" משמע דעיוכזא ולהגירסא שגם כאן איתא וצריך א"ש: **[ו]** כמפורש במדבר כא, כח, אכלה ער מואב, דברים ב, יח: **[ז]** כתב המהרש"א בח"א וז"ל זה הדרש אינו מכורז לי בתלמוד, עיי"ש ובכתי"י ליתא לתביות יודרש"י הקיס את עצמו לקומת המשכן": **[ח]** שייך לע"א (גליון): **[ט]** [המוכר בירושלמי הביאו הרא"ש סי' א] [גליון] הוא בירושלמי ריש היא, ועיין מגן אברהם סימן ריח סק"ט שכתב שבכל הפוסקים לא נזכר שברך על אדם מסויים, רצ"ע מדברי התוס', ועיין

חידושי הלכות

וישראלים כיוון דכוּף־הוּ. הדל"א: תוס' בד"ה מ"ם עיקר שירה בו' אפי' פסולים בו' עב"ל. ר"ל דלהכי למ"ד עיקר שיר צפה נקט ישראלים דאפילו ממזרים כשרים לשיר אצל למ"ד עיקר שיר צכלי לא נקט ישראלים דצעי כהנים ולוים א' ודו"ק:

ח"א דף כז ע"א בא דוד ודעמידן ע"כ ב"ד שנאמר בשנת הארבעים למוֹלכות בו'.
מיימי ליה מהאי קרא דגמר דחשיז שם ב' מינוי כ"ד משמרות כתיב ג' בשנת ארצעים למלכות דוד וגו' דמשמע דלז קצב הכ"ד משמרות וכבר היה שמואל מת ד' והאז פריך מהא דבא דוד ושמואל בו' דמשמע דתרוייהו תקנינהו: ד' **בשמרות ע"ז בו' פשחור ואימר בו'.** פרש"י ומצעי לי דפשחור לא כתיב גבי כ"ד משמרות בו' עכ"ל. ויש ליישב דמלינו פשחור בן אימר הכהן צימי ירמיהו ד' ואימר כתיב גבי כ"ד משמרות דל"ה ב' אלא דצבית שני נעשו בני פשחור למשפחה גדולה כדמשמע פ' י' יוחסין ו' שאמרו שם ד' אלפים עבדים היו לו לפשחור ונטמעו וע"כ נחלק פשחור משאר בני אימר למשמר אחר ו' אצל קשה לי צענין זה שאמרו הכא דלא עלו רק אלו ד' משמרות ובספ"ה דסוכה ח' אמר'י צמעשה צח צילגה בו' שהיה צבית שני צימי יוונים ואמרו שם דסתמו חלונה של משמרת דצילגה וי"א דנכנס ישצב בו' ומשמע מכל זה דמשמרות דצילגה וישצב שהיו מכ"ד משמרות היו קיימים עדיין צבית שני ט':

דף כז ע"ב בפרש"י בד"ה לא ידחה בו' וי"ו דידעיה עושין אותן ה' בו' עב"ל. כוונתו צוה לא אחפרש לי ו' ודו"ק: בפרש"י בד"ה ה"ג למו"ד דו"ג בו' קורא שני ש"שה פסוקים בו'. כז"ל:

ח"א דף כז ע"ב במה אדע כי אירשנה בו' אמר אברהם בו'.
דלפי פשטיה דקרא כפרש"י יא' צחומש ששאל אות על צמרת הארץ והכי איתא צפ"ד דנדרים יב' דאיכא למ"ד דנענש על זאת כמפורש שם תקשי הא כתיב יא' והאמין צה' וגו' דאם האמין על צמרת הזרע למה לא האמין על צמרת הארץ ולכן דרשו הכא דצמה אדע וגו' לא כקורא חגר הוא לשאול אות אלא ששאל לידע צאיזו זכות יתקיימו שלא יעשה כלה כדור המבול בו' ויהיה מקרא מסורס אדע צמה אירשנה והשתא ניחא והאמין צה' וגו' היינו שלא בקש אות כלל לא על צמרת הארץ ולא על צמרת הזרע: א"ל קחה ל' עג"ה משו"ששת בו'. היא חשונה לו שצמות הקרצנות שיהיו מציאין מאלו המינים שהם כלל כל הקרצנות שור וכשז ועזו תורים וצני יונה יתקיימו וצ"ר יג' מפורש כי זכר צנאן כל הקרצנות הציאים לכפרה ג' פרים בו' ע"ש והציאו רש"י צחומש יד' ואין כאן להאריך על דברי התלמוד שלא זכר אלא כלל כל המינים המציאים לקרצנות: **בבר תקבתי בו' בזמן שקוראין בו'.** פרש"י צגמרא מהיכא יליף ליה גמגוס עכ"ל ונראה שי"א להם זה הדרש ששאל לו גם צומן הגלות היאך יתקיימו מדכתיב לשון כי אירשנה ולא כתיב צמה אדע כי תתננה לי כלישגא שאל הקצ"ה טו' לך תתננה וגו' טז' ולתת לך וגו' גם שכתב צלשון י"ז קחה לי וגו' וקח לו וגו' וה"ל למכתב קרב לי וגו' ויקרב לו ומש"ה דרשו דשאל לו גם צגלות היאך יתקיימו והיינו כי אירשנה מלשון גרוש וגלות כמו יח' כי אוריש גוים מפניך וגו' והרצה כמוהו דצומן שאירשנה מן הארץ צגלות אדע צמה יתקיימו וא"ל הקצ"ה קחה לי וגו' דגלא הקרצתם של אלו ה' המינים אלא בקריאה [ס"א צקיתה] צעלמא דצצרס צהם כמ"ש יט' קחו עמכם דצרים יתקיימו צגלות ורמו לזה הכתוב ב' כי קרוב אליך הדבר מאד צפיך וצלצנך לעשותו לפי פשוטו ה"ל למכתב וצעשייתך אצל ענין כל הפרשה איירי צגלות דהיינו שקרוב אליך הדצר בקריאה צפה וצכוונת הלימוד צלב שיהיה לעשותו צהם שתהיה צמקוס הקרצת קרצנות צמעשה: (והרי"ף בא' יליף ליה מדכתיב כב') והי השמש לצא דהיינו שקיעת שמשן של ישראל צחורצן צהמ"ק וע"ז תרדמה נפלה על אצרהם והנה אימה חשכה וגו' שדרז"ל כג' על ד' מלכויות היאך יתקיימו צלא קרצנות וע"ז נאמר בד' והנה תנור וגו' ציום ההוא כרת ה' את אצרס צרית לאמר ר"ל צצציל אמיירת הקרצנות מעלה אני עליהם כאליו הקריצוס ומוחל להם עונותיהם) וכתב הרא"ם כה' לפי דרש זה צתחלת הפ' שאל הקצ"ה טו' כי כל הארץ וגו' לך תתננה וגו' למה לא חשש לשאול בן היאך יתקיימו צאיזו

הנהגות והערות

א[דבגמ' לפנינו לא נזכר ברשב"א ישראלים כפי שנזכר בת"ק, ומזה למד רבינו דלרשב"א ישראלים לא מעכבין כיון דבלא"ה רק הכהנים והלוים בשיר דעיקרו בכלי. וכבר האריכו השפ"א והר"ש מדעסויא ועוד לתמוה ע"ד רבינו, ע"ש וברש"ש. ולהעיר שבגמ' כת"י וכ"ה להדיא בירושלמי ובתוספתא דאף לרשב"א הזכירו ישראלים ונשמט בשגגה בדפו"ח. ובגנזי יוסף כתב: לפי דבריו התוספות אין מפרשים כפירש"י דישאל היינו אנשי מעמד וצ"ל דס"ל להתוספות דאנשי מעמד אין מעכבין את הקרבן אלא ישראלים שעוסקים בשיר ומ"מ אינו מובן לי דמלשון הגמרא משמע דאע"פ שיש כהנים ולוים מ"מ כשאין שם ישראלים מעכב את הקרבן ואמאי הא אע"פ שכשר בישראלים ובפסולים מ"מ פשיטא שגם בלויים כשר וא"כ ישוררו הלוויים ולכן נ"ל יותר שגם התוס' ס"ל כפירש"י דישואלים למעמדם ורשב"א דלא תני ישראלים משום דלא מיירי מאנשי מעמד אלא מצרכי קרבן ולא פליגו אלא אי צריך כלי שיר והתוס' מלתא אחריתי קאמרו להורות לנו הדין ועיין בערכין (דף י"א ע"א) דמ"ד עבדים היו קסבר עיקר שירה בפה מבואר בפירש"י דלמ"ד עיקר שירה בפה צריך דוקא לויס לשיר שבפה וצ"ל דהתוס' דהכא מפרשים הא דתנן ועבדי כהנים היו היינו גם המשוררים בפה וע"ש בסוגיא ומ"מ הדבר קשה מאוד לומר כן דלמ"ד עיקר שירה בפה לא צריך כלל לויים וש"ע. בן דה"י א' כד. גן דה"י א' כו, לא. דן וכע"ז במאירי ע"ש ובדק"ש תמה ע"ד רבינו וכי צריך להביא ראיה דהוה דבר ייחלקם דוד דכתיב בפרק כד כתיב לעיל מינה שמואל (כדלעיל ה:): ועוד דגבי ויחלקם דוד דכתיב בפרק כד כתיב לעיל מינה בפרק כג דודד זקן ושבע ימים וימלך את שלמה. ה[ירמיה כ, א. ון קידושין דף ע ע"ב. זן ובשפ"א וקרן אורה האריכו לתמוה ע"ד רבינו ופירשו בע"א. ח[דף נו ע"ב. ט[ובשפ"א תירץ ע"פ דברי רש"י בע"ב דאמנם עלו אח"כ שאר משמרות אבל היה דין קדימה לד' משמרות שעלו ראשונים ע"ש עוד וברש"ש. ין לענ"ד כוונת רש"י כפשוטו דיהוריב טפל לידעיה אבל לא לכל המשמרות וגם לא משמע ליה לצרף יהוריב לאחד מחלקי ידעי' ולא לחלקם לששה חלקים ולצרפם לששה חלקי ידעי' לכן פי' שעושין מששה חלקי ידעי' חמשה ויהוריב יהי' חלק ששי ולכן

בשלישה פרק רביעי תענית

[דף כז ע"א - כח ע"א]

ואגדות מהרש"א

זכות כשיהיו חוטאין בו' וע"ש ול"נ צעיקר הקושיא דלא קשה מידי דע"כ שזו הפ' צין הצתרים היא שלא כסדרה דבן ע"ה שנה היה אצרהם כשהכה את המלכים וכשנדצר עמו צין הצתרים היה אצרהם בן ע' שנה כדאיתא צסדר עולם כמפורש צחום' פ"ק דשבת ע"ש ב'ו ועיין צרה"ש פ' הע"ש ב'ו ונמצא שפ' זו צרית צין הצתרים מוקדמת לתחלת הפ' שנאמר צה כי את כל הארץ וגו' וע"פ הדרש דהכא יתפרש הכתוב כה' לולי תורתך שעשועי וגו' שאני לומד וקורא צה צסדר הקרצנות אז אצדתי צעניי דהיינו צגלות כי לא היה לי קיום צגלות לולי הקריאה צהם ודו"ק: **ד' תעניות בשני ע"ז יורדי הים בו'.** מצואר ע"פ מ"ש צפרק הרואה כט' צד' צריבין להודות צננולן מתוך צרתן והם יורדי הים והולכי מדצר וחולה שנתרפא והיוצא מצית האסורין וה"נ אמרינן הכא דהיו אנשי משמר מתענים ד' תעניות להציל את כל מי שהוא צחוך צרה אחת מד' אלו צשני על יורדי הים וצג' על הולכי מדצר וצד' על חולי של אסכרה וצה' על עוצרות שלא יפילו שהולד כשנולד דומה ליוצא מצית האסורין ל' וצפרש"י נתן טעם לכל אחד מהד' תעניות ציומו לא' ויש לעיין צוה דל"כ מאי קאמר וצע"ש לא היו מתענין וכן צצצת וכן צאחד צצצת מ"ט לא היו מתענין הא ליכא טעמא להתענות צוה כמו צד' הימים דקאמר צוה טעמא להתענות על ד' צרות ולכ"א ציומו וי"ל דידע תלמודא דאיכא שום טעם רצוי להתענות גם צאלו ג' הימים אי לאו משום הני טעמי דקאמר שמכריעין שלא להתענות צוה: **בפגי הגצ"דים לב'.** פרש"י עושין אותו יו"ט שלהן עכ"ל. אין לפרש משום שיעלילו עליו שאנו מתענים ציו"ט שלהן לג' דהא צומן צצית המקדש קיים קיימינן וידינו תקיפה עליהם אלא די"ל שאנשי משמר לא היו עושין מלאכה ציום תעניתם לד' שלא יאמרו שאנשי משמר מחזיקין אותו ג"כ כיו"ט שלא לעשות צו מלאכה ומתוך זה נראה דעכו"ם נהגו בן מקודס שהיו הגלילים לה' דהא משמע דגם צצית ראשון לא היו מתענין אנשי משמר ציום א' מטעם זה והגלילים לה' לא היו עד צית שני לו': **אלא בראשית בב' מ"ט ה' פסוקים בו' ותנן הקורא אל' יפחות מג' בו'.** הא דלא תקשו ליה נמי הא דתני פרק הקורא עומד ל"ז דאין פותחין מי' פסוקים צצ"ה די"ל כמ"ש התוספות שם לה' דפרשת עמלק דלא היו רק ט' פסוקים ומשום דמפסיק ענינא אין לחוש ה"נ הכא:

דף כח ע"א בפרש"י בד"ה הן הן בני יואב בו' במס' חגיגה בו' עב"ל. לא מנאחיו שם אצל צמסכת מו"ק לט' איתא דדוד נקרא בן מ'ו: **תוס' בד"ה הן הן בני יואב בו' היתה בת ישי בו'. כז"ל מא':**

ח"א דף כח ע"א בני גונבי ע"ז בו'.
מפי' הרע"צ צמתני' נראה דע"ש שהיו גונצין לצ השומרים ע"י העלי להציא צכורים היו קורין אותם גונצי עלי ודחשיז להו צכלל מתעסקים צעזי קרבן משום שהם צעצמן צני סלמאי שהציאו סולמות בו'. ע"כ תוכן דצריז ואין נראה בן מפרש"י אלא דמה שאמרו הן הן צני סלמאי דקעין מעשה זה עשו ונראה לפרש דאלו צני גונצי עלי נחשבצן צכלל גוצרי עאים משום מעשה זה גופיה שהיו גונצי עלי דהיינו לשאת גם העלי לירושלים לצקצו שם לגוצי עאים למערכה וכן משמע מדקאמר צהך עוצדא גופיה שלא יציאו עאים בו' מב' ולא יציאו צכורים בו' דהיינו דתרחי עצדי צוהא שהם הציאו צכורים וגם העלי לקרבן עאים ולכן נמי נקט צוהאי עוצדא קמא לשון כפול כשרצן שצאותו דור ויראי חטא דהיינו כשרצן להציא צכורים ויראי חטא להציא עאים שלא תיבטל עבודת קרצנות המכפרין על החטא מג' אצל צאיך עוצדא מ"ד לא קאמר אלא יראי חטא מה' דלא איירי רק צקרבן עאים: **פעם אחת נגזרה בו' ש"לא יביאו עצים בו' וש"לא יביאו בכורים בו'.** יש לתת טעם שגזרו על צ' דצרים אלו לפי ששני דצרים האלו היו מציאין צשמחה דצקרבן עאים כ"א עשה ציומו יוס שמחה ויו"ט מ"ו וכן צכורים היו מציאין צשמחה כמו ששנינו צספ"צ מ"ו דצכורים החליל היה מכה בו' וע"כ גורה אז מלכות יון מ"ח לצטל מהם השמחה והיה זה צצית שני שידס היה תקיפה עלינו כדאמרינן פ"ק דע"ז מ"ט ק"פ שנים קודס שנחרצ הצית פשטה מלכות יון בו' ולא היה להם עדיין יד וכה לצטל עבודת קרבן צירושלים אצל מחוך לירושלים על הדרכים רצו לצטל צ' דצרים אלו לגמרי ג': **הוא אומר זכר צדיק לברכה ושם וגו'.** מלת זכר נופל ע"ש הכינוי ושם נופל על שם העצם כמ"ש נא' זה שמי נב' צ"ה זה זכרי צא"ד שאינו רק כינוי השם ולזה קאמר אלו שנקראו צסם כינוי צני גונצי עלי וצני

הנהגות והערות

נקרא טפל (גנזי יוסף) וע"ע גבורות ארי בדברי רש"י. יא[בראשית טו, ו. יב[דף לב ע"א. יג[פרשה מד אות יד. יד[בראשית טו, ט. טו[בראשית יג, טו. טז[בראשית טו, ז. יז[בראשית טו, ט-י. יח[שמות לד, כד. יט[הושע יד, ג. כן דברים ל, יד. כא[הוא פירוש על הע"י. כב[בראשית טו, יב. כג[ב"ר פמ"ד יז. כד[בראשית טו, יג-יח. כה[בפירושו על רש"י בחומש בראשית טו. כו[דף י ע"ב ד"ה של סדום. כז[יבמות פ"ו ס"ב. כח[תהלים קיט, צב. כט[ברכות דף נד ע"ב. לן ע"י נדה דף ל ע"ב. לא[ולהעיר שמקור דברי רש"י הם מהירושלמי בפרקין ה"ג, וכן ממסכת סופרים פי"ז ה"ה ע"ש. לב[בע"י "הגוים", וכ"ה בגמ' כת"י. ולפינו בגמ' "הנוצרים". לג[וכדפירש רש"י בע"י וכ"ה ברגמ"ה. לד[וכמפורש בתוספתא פ"ג ה"ג אלא דשם מפורש דבטלין כל אותו שבוע, ולפי"ז קצת צ"ב תירוץ רבינו. לה[בע"י "הנוצרים". לו[וע"י ממסכת סופרים פי"ז ה"ה. ובחידושים על הע"י. לז[מגילה דף כא ע"ב. לח[בד"ה אין. לט[דף טז ע"ב. מ[אמנם בתנחומא פרשת דברים איתא דהוא יואב (ר"ש מדעסוי) וע"ש בפרשה ג ואינו מפורש להדיא, אמנם כ"ה משמעות הענין וע"ד רד"ק שמואל ב' כג, ח. וברגמ"ה כאן כתב דע"ש שהיה דוד ראש משפחתם קרי להו בני עדין ע"ש דוד. ובבאה"מ מוחק ברש"י תיבות "במס' חגיגה" ונוקט דכוונת רש"י דבאה גופא דאמרינן במו"ק דף טז ע"א דעדינו העצני הוא דוד נחלקו ר' יהודה ור' יוסי הכא, דלר' יהודה הוא דוד ולר' יוסי הוא יואב. וע"ע תוס' סנהדרין דף מח ע"ב ד"ה בשלמא. מא[בתוס' דפו"ר הגירסא "אחות" ישי, וע"ז מתקן רבינו "בת" ישי. אמנם בתוס' שלפנינו הגירסא אחות "דוד". והכל ענין אחד. מב[ובגמ' כת"י ובמגילת תענית באמת לא נזכר במעשה דגונבי עלי "שלא יביאו עצים למערכה" אלא רק שלא יביאו ביכורים. ועיין בדיבור שלאח"ז. מג[לעיל דף כז ע"ב. מד[דבני סלמאי בסמוך. מה[אמנם בתוספתא פ"ג מ"ח ובע"י נוסף גם שם וכשרים. מו[וכ"ה במגילת תענית פ"ה דבאלו ימים אסורים בהספד ותענית. מז[צ"ל "בפ"ג, דביכורים (מ"ד). מח[כ"ה בתוספתא. מט[דף ט ע"א. נן וע"ע בקרן אורה. נא[עיין פסחים דף נ ע"א. נב[שמות ג, טו.

הלכות ברכת הודאות סימן ריט

באר הגולה רצג

ב שם לפי גירסת הר"ף
והרמב"ם והרא"ש
ג שם

לישוב, ומי שהיה חולה (ב) ונתרפא, (ג) ומי שהיה (ז) [נ] *חבוש בבית האסורים ויצא. וסימנך 'וכל החיים יודוך סלה', ח'בוש י'סורים י'ם מ'דבר: ב יומה מברך, ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (ד) הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב, (ה) והשומעים אומרים 'מי (ג) שגמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלה': ג יצריך לברך ברכה זו (ז) (ו) בפני עשרה,

שערי תשובה

באר היטב

חפצו: [נ] חבוש. עבה"ט. וכבר"י הביא מדברי רבינו יונה והערות, ומתשובת ר"י מגא"ש, וכ"כ בא"ר בשם התרי"ט דאף בחבוש על עסקי ממון מברך (ושם הביא לשון תשובת הר"י מגא"ש, שהוא"ל והיה חבוש בבית-הסוהר כו' ולא היה מושל בנפשו, ועתה יצא מאותו מצב להיות מושל בנפשו, בפרט אם היה חבוש על פריעת מס קצוב על כל איש, או חוב לסיבת היות שאין ידו משגת, ואח"כ הזמין לו ה' כו', ושם אח"כ נראה שדעתו לומר שאם היה ביכולתו אלא שלא רצה או שהיה מקום שיוותרו לו ולא הועיל כו'; אם לא שנאמר נתת דבריך לשיעורין, ע"ש, ונראה דבכה"ג יברך בלא שם ומלכות, וסיים בה שכן הוא המנהג פשוט מג"א בזה, ועיין בבר"י שהאב לא יברך על בנו שנפל לבדו וניצול, דלא כשו"ת בית-

ביאור הלכה

וכהאי גוונא, אפילו הכי תקינו רבנן לברך; ואף-על-גב דבקרא כתיב "תעו במדבר בשימון" וכו', וכמור"ן גבי יורדי הים: "ויאמר ויעמד רוח סערה" וגו', לאו דוקא שקרה לו, אלא כיון שעלול לו לקרות מקרים כאלה צריך לאודווי שניצל מזה: * חבוש. עיין מה שכתב במשנה ברורה בשם המגן-אברהם דמיירי בחבוש על עסקי נפשות, ונראה מדבריו בזה דגם חבוש אינו מחוייב להודות אלא מחמת שהוא בסכנה מחמת חיבושו, ולהכי בחבוש מחמת ממון שתובעים ממנו, שבוודאי על-כל-פנים לא יבוא הדבר לידי סכנת נפשות, שאפילו אם לא ישיג ידו לשלם גס-כן לא יהרגו אותו, לפיכך אין מברכין, מה שאין כן בחבוש מחמת שיש עליו עלילת נפשות, אם-כן הרי הוא עומד בסכנה שמא יגמר דינו ליהרג וכיוצא, ולהכי מברך; ולפי טעם זה, גם בחבוש מחמת נפשות דמברכין, לכאורה הוא דוקא בחבוש שנחבש עד שיגמר דינו, דאז עומד בסכנה, דהא אינו יודע אם יצא דינו לשבט או לחסד, ואז אם יצא חייב לברך, מה שאין כן בנגמר דינו שישב בבית-האסורים, כמו במדינות אלה ששייכת בית-האסורים בעצמה הוא עונש, אפילו היה עלילה של נפשות אפילו הכי כשיצא מבית-האסורים אינו מברך, דהא לא הוי שום סכנה מאחר שידוע שזה הוא כל עונשו [אם לא שהשייכה גופא הוא סכנה, כמו שידוע שיש בתי אסורים על פשעים גדולים שהשייכה בהם זמן מרובה הוא סכנת נפשות, ובודאי צריך לברך כשיצא משם]; ואולם יש לדחות, דחייב להודות ולברך להשם יתברך על שלא נגמר דינו מתחלה רק לשייכת בית-האסורים בלבד ולא לעונש נפשות. והנה האליה רבה וברכ"י יוסף ועוד אחרונים חלקו עליו והוכיחו מהרבה ראשונים דאפילו חבוש מחמת ממון ולא היה שום סכנה, גס-כן מברך, כיון דעל-כל-פנים היה כלוא ולא היה מושל בנפשו; ויש אחרונים שכתבו שגם מגן-אברהם לא כתב דבריו אלא לפי מנהג אשכנז בסעף ז' ובסעף ח', דדוקא בדרך שיש בה סכנה או בחולי שבחלל הגוף, מה שאין כן למנהג ספרד דאפילו בחולי כל-דהו או בדרך סתם נמי מברכין, הוא הדין הכא גבי חבוש אפילו על עסקי ממון, והני קדמונים הם בעלי שיטה זו של מנהג ספרד. אלא דבאמת מסתימת מגן-אברהם נראה דאפילו למנהג ספרד בעינן דוקא חבוש מחמת נפשות; ועוד ראיה, דהא המגן-אברהם בעצמו נטה בסעף-קטן ח' לדעת המחבר דאפילו בלא מכה של חלל נמי, ואם-כן איך סתם הכא בסתם דדוקא מחמת נפשות. ונראה דדעת מגן-אברהם הוא, דהני קדמונים שמביא הברכ"י יוסף הולכים בשיטת הערוך דאפילו במיחוש כל-דהו נמי מברכין, ולפי זה הוא הדין בחבוש מחמת ממון, כיון שהוא על-כל-פנים כלוא ואינו יכול לצאת כחפצו די להתחייב בברכה, מה שאין כן להמחבר בסעף ח' שלא אחז לגמרי בשיטת הערוך אלא הצריך על-כל-פנים שיהיה למטה, ומטעם כיון שעלה למטה, אף-על-פי שאינו מסוכן לעת-עתה מכל מקום יקרה פעמים רבות מכיון שנפל למשכב מתגבר עליו החולי ובא לידי סכנה, ובזה חייב להודות, וכמו שכתב באמת המחבר סברא זו במה שמסיים "דמי להעלוהו לגדרום לידון", שאינו יודע איך יצא דינו, ואם-כן לפי שיטה זו, בחבוש מחמת נפשות שעל-כל-פנים יעלוהו לגדרום חייב לברך, מה שאין כן בחבוש מחמת ממון, שלעולם לא יעלוהו לגדרום לדון מחמת שאין לו מה לפרוע, אינו חייב לברך. ומכל מקום אפילו יחייבנו לדבריהם לדחות דברי מגן-אברהם, אינו אלא למנהג ספרד ולפי סתימת המחבר בסעף ח', מה שאין כן לדעת רמ"א ולמנהג אשכנז ולמי שנוהג כן, בוודאי צדקו דברי המגן-אברהם דבמקום שאין סכנה אין מברכין, ומה איכפת לן במה שאינו שולט בנפשו [אם לא במקום דגם בחבוש על עסקי ממון אינו בטוח לגמרי מסכנה, וכמו דמשמע מלשון הרבינו יונה], ותמיה על אליה רבה שלא נחית לזה. ודע עוד, דאף לדברי החולקים אמגן-אברהם ולשיטתם אם דנוהו לישב בבית-האסורים בוודאי חייב לברך כשיצא אחר-כך אף שלא היה לו סכנה כלל, מכל מקום נראה דכל זה כשיושב על-כל-פנים בבית-האסורים גמור משך איזה זמן, אבל לא כשדנוהו לישב יום או יומים בבית השוטים, כמו שנהוג בזמננו על חטאים קלים נגד חוקי הממשלה יר"ה, דבזה לכולי עלמא אין מברכין, דליכא הכא שום סכנה, וגם לא שייך כל-כך טעמא דר"י מיגאש שהביא הברכ"י יוסף, משום דאינו שולט בנפשו, ואין זה כלל מענינא דקרא דכתיב "יושביו חושך וצלמות וגו' ויכנע בעמל לבם וגו' וכשלו ואין עוזר" וגו'. וגדולה מזו מצאתי לאחד שכתב שחבוש מברך דוקא בשהיה כבול ככלי-כרזל,

שער הציון

(ז) אחרונים: (ג) אליה רבה וש"א: (ד) עיין בכנסת הגדולה ואליה רבה וחי"א-דס: (ה) ומה שהביא המגן-אברהם בשם ר"מ מינץ דאין לשנות ממטבע שטבעו חכמים הוא רק לכתחלה, דעל-כרחך לאו שינוי גמור הוא, וכמו שמוכח בסעף ד, ואפילו לענין לכתחלה צריך עיון קצת, דהא משמע בנמרא דרב יהודה עשה כן לכתחלה: (ו) אחרונים:

מכפרים כלום, והא וידוי אינו אלא על קרבן
 שמכפר כדאמרין בפרק ב' דיומא (דף לו.)
 ומתוודה על חטאת כו' ועל עולה עון לקט כו'
 דעולה נמי מכפרת כדכתיב ונרצה לו לכפר
 עליו וכדאמר התם אבל שלמים אין מתוודין
 כלל^[עד].

ולי נראה דהאי פר הודאה לאו לשון וידוי
משמע אלא לקרבן תודה הביאו ולשון הודאה
כמשמעו כדאמרין בפרק ט' דברכות (דף נד):
ארבעה צריכים להודות יורדי הים והולכי
מדברות וחולה שנתרפא ומי שהיה חבוש כו',
וקרבן תודה נמי עליהם באה^[עא] כדפירש"י
בפרשת צו ובפרק קמא דזבחים (דף ז.) גבי תודה
לשם תודה כשירה ופירש רש"י שחט תודת
עלייתו מן הים לשם תודת יציאתו מבית
האסורים, ולא דוקא הני ד' אלא על כל צרה
גדולה שעברה חייבים להודות כמו שכתבו
המפרשים^[עב] והוא הדין שצריך להביא עליה
קרבן תודה בזמן הבית, והא אין לך צרה גדולה
מזו שעבר רוב אדר ולא ירדו גשמים משום הכי
כשירדו על ידי תפלת חוני הביא קרבן פר זה
לתודה בשביל כל ישראל וקרי ליה פר הודאה
לשון תודה כשם הקרבן, ועוד מפני שאמר עליו
דברי שבח בשעת סמיכה כדכתב הרמב"ם (פ"ג
מהל' מעה"ק הט"ו) [דיראה לי] שאין מתודה על

בירידת גשמים בב' לילות בשבוע בלבד, והכי
 מוכח מפירוש רש"י וז"ל שכן מצינו כלומר
 שלא תאמר אין סיפק בגשמים של שני לילות
 בשבת מצינו בימי שמעון בן שטח כו'.

תדע דהכי הוא כדפרישית שהרי קאמר
לקמן וכן מצינו בימי הורדוס כו' והיו יורדין
גשמים בלילות ולא קאמר בליל ד' ובליל שבת
אם כן מאי ראיא מייתו להא דדריש בעתו ליל
ד' וליל שבת, אלא ודאי בעתו משמע לילות
לאפוקי ימים ועל זה הביא ראיא מבימי הורדוס
שהיה קודם ר' חנינא בן דוסא ואז כל הלילות
שוין לענין בעתו, מיהו לאחר עובדא דרבי
חנינא ליל ד' וליל שבת הוקבע לבעתו^[עב] אלא
אכתי מנלן דסגי בשני לילות בשבוע אי נמי
דסגי^[הה"פ 2018/07/07] וליל שבת דילמא בעי ב' לילות
בשבוע מרוחקות יותר מכמו ליל רביעית וליל
שבת או מקורבות מהם, על זה הביא ראיא
מבימי שמעון בן שטח דסגי בשני לילות
בשבוע:

הביאו לי פר הודאה.

פירש"י להתוודות עליו
ועשה לו סמיכה והביאו
שלמים. ואיני יודע מה ענין וידוי לשלמים^[עג]
הא שלמים אינן אלא לדורון בעלמא ואינן

[ההודאה שחוני
 המעגל אמר על הפר
 היתה דברי שבח ולא
 וידוי]

[עב] בטעם הדבר שלילות אלו הוקבעו, כתב בתוס' רי"ד (פסחים שם) מפני שבשאר הלילות מצויין בני הכפרים
 בדרכים ללכת לעיירות לשמוע קריאת התורה או בהליכה או בחזרה, דבליל שני הולכים כדי להגיע בבקר לעיר,
 ויש שמאחרים בעיר כל יום שני ורק בליל שלישי חוזר לכפר שלו, וכן ליל חמישי וליל ששי עבור קריאת התורה
 של יום חמישי, וליל ראשון מי ששהה בעיר בשבת חוזר לכפר שלו בלילה זו. וע"ע בבן יהוידע שכתב עוד טעם
 לזה.

[עג] המהרש"א כתב שבא להתוודות שלא יפה עשה שביקש ביטול על רוב טובה דהוי ככפוי טובה, ותלאו בהוצאת
 ישראל ממצרים דגם שם לא יכלו לעמוד כשהשפעת עליהם רוב טובה כגון במן ושליו.

[עד] בקרית ספר (סוף"ג ממעה"ק) כתב דבשלמים לא בעי וידוי דלא כתיב בהו ונרצה. ובתועפות ראם (על היראים
 סי' תמא סק"ג) כתב משום דלא מצינו בשלמים שכתוב בהם לשון כפרה, ומה שכתוב בדברי הימים (ב, ל, כב)
 מובחים זבחי שלמים ומתוודים לה, היינו דברי שבח והודיה וכדלקמן בגבול"א.

[עה] בראש"ש (ברכות פ"ט סי' ג) כתב דברכת הגומל במקום תודה נתקנה, ולכן באשכנז לא נהגו לברך כשהולכים
 מעיר לעיר או כשהש בראשו בלבד כיון שאין בהם סכנה. ובטור (סי' ריט) כתב אבל בספרד נוהגין לברך אפילו
 שחש בראשו או מעיו וכן בהולך בדרך אפילו מעיר לעיר, וכן דעת הרמב"ן והערות.

[עו] בשו"ע (ריט, ט) כתב דהני ארבעה לאו דוקא דהוא הדין למי שנעשה לו נס כגון שנפל עליו כותל או ניצול
 מדריסות שור ונגיחותיו או שעמד עליו בעיר אריה לטורפו או אם גנבים באו לו וניצול מהם וכל כיוצא בזה, וי"א
 שאין מברכין הגומל אלא הני ארבע דוקא [משום שמצויים ביותר], וטוב לברך בלא שם ומלכות. וכתב המ"ב דהמנהג
 כדיעה ראשונה, וכו' מסתבר.

וכיון שכן למה יחזיר בתפלת ערבית הא קר"ל תפלת ערבית רשות ואפילו לדברי הגאונים ז"ל שאמרו שאם התפלל פעם אחד קבלה עליו בחובה אם התפלל בקי הוא ואין שליח צבור מוציאו ואם אינו בקי ולא התפלל פטור. הוא ואם החזיר שליח צבור את התפלה במצא שהוציא שם שמים לבטלה ואף הרמב"ם ז"ל כתב כן:

(רפט) עוד שאלת מהו לומר עשרת הדברות בשחר בבית הכנסת לפי שיש אנשים רוצים להנהיג צבור כן ראוי לעשות או לאו:

תשובה אסור לעשות כן ואעפ"י ששנינו במס' תמיד אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת הם ברכו וקראו עשרת הדברים שמע והיה אם שמוע כבר בטלה מפני תרעומת המינין כדאיתא בפ"ק דברכות דגרסינן התם וקראו עשרת הדברים אמר ר' יהודה אמר שמואל בגבולין בקשו לקרות אלא שכבר בטלה מפני תרעומת המינין תניא נמי הכי ר' נתן אומר בגבולין בקשו לקרות אלא שכבר בטלה רבה בר בר חנה סבר למקרינהו אמר ליה רב אשי כבר בטלום:

לארדאה

רצ) שאלת למה אין אנו מברכין על הבשמי' במצאי י"ט שחל להיות בתוך השבת כמו שאנו מברכין במוצאי שבת שהרי יש ב"ט נשמה יתירה ועל זה אנו מברכין ב"ט שחל להיות במוצאי שבת יקנה"ז ואין מברכין על הבשמים:

תשובה נראה לי כי נשמה יתירה שאמרו הוא מפני שהימים נפעלים כפי ענין התחלת בריאתם וכמו שאמרו במסכת ראש השנה בפרק בשלשה פרקים אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם וכו' אנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת בשני ובשלישי וברביעי ובחמישי בשני על יורדי הים כלומר מפני שבו נחלקו המים ועלול להיות צער בימים בשלישי על הולכי מדברות כלומר שכו' גבראת היבשה. ברביעי שלא תפול אסכרה על התינוקות כלומר שכו' נבראו המאורות דכת'

סוכה שלא חייבתו תמורה בכך אלא אני אימר שמצות אכילת מצה אינה אלא לילה ראשונה ואפילו רצה לאכול פת ואפילו אותה לילה עצמו אינו חייב לאכול מצה משומרת שלא חייבתו תורה אלא לאכול כזית מצה ואחר כך בין יאכל מצה משומרת בין לא יאכל מצה שאינה משומרת רשאי אבל בסכה כל שאוכל פת וכל שהוא ישן מחוייב לאכול ולישן בסוכה דתשבו כעין הדורו אמר רחמנא והילכך כל שהוא אוכל או ישן חייבתו תורה להיות בסכה ולפיכך מברך בשאר הימים כבלילה הראשון ולפי שאינו מחוייב לאכול פת אלא ליל הראשון גם לילה הראש' של חג הסוכות אין החיוב אלא משום דגמרינן חמשה עשר חמשה עשר מחג המצות. אמרתי אני בפני רבותי ג"ע דהא דאמר' בברכות בפרק שלשה שאכלו טעה ולא הזכיר בראש חדש של ראש חדש בברכת המזון אינו חוזר בתפלה חוזר מאי טעמא בתפלה דלא מצי פטר נפשיה חוזר בברכת המזון דמצי פטר נפשיה דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל לא מהדרינן ליה ואמר' עלה אי הכי שבתות וי"ט דעל כרחיה אכיל הכי נמי אין הכי נמי. ודנתי אני לפני רבותי ז"ל ד"ט שאמר דוקא לילה הראשון של פסח ושל חג הסוכות דעל כרחיה אכילת פת אבל בשאר הימים ולילות שאינו חייב לאכול פת אינו חוזר דאי אמרת משום דעל כרחיה אכיל דאסור להתענות א"כ אפילו ראשי חדשים כן שהרי אסור להתענות בראש חדש ומקצת מחכמי הארץ הקשו עלי מלשון י"ט ואמרתי אני י"ט לילה הראשון של פסח ולילה ראשון של חג ואי נמי ימים טובים דעלמא וכדאמרין בעלמא זהו בוגרות קתני בוגרות דעלמא:

סיסיליא

רפח) שאלת מהו שיחזור שליח צבור שמנה עשרה בתפלת ערבית כדור שהוא מחזיר בתפלת שחרית מוסף ומנחה:

תשובה דבר ברור הוא שאינו מחזיר לפי שאין שליח צבור מחזיר תפלה אלא להוציא את שאינו בקי דאין דלכה כרשב"ג אלא באילין תקיעתא דהיינו בראש השנה וביום הכפורים של יובלות וכדאיתא בשיליה מסכת ראש השנה

תשובה מצוה לשנות למצוה אחרת [ומדעת] הגבאין וכמו שאמרו בפ"ק דעירובין ישראל שהתנדב נר או מנורה לבית הכנסת מותר לשנותה מיד ואסיקנא התם דוקא לדבר מצוה אבל לא לדבר הרשות ומיהו דוקא בשיש נרות ומגורות כדי הצורך לבית הכנסת וכאן גמי בשיש ספק לאותה מצוה שקבלו עליהם כמותר כדי שלא תתבטל אותה מצוה ולהיות הדבר יותר נכון ימנו עוד הצבור איש אחד על דבר זה ויראה אותו הנכבד אם ראוי לעשות כן וברשותו במעמד הצבור יעשה כן:

בירביישקאה

(א"א) הובאה בב"י ח"ד סימן רנ"א).

רצב) שאלת עני אחד יש לו אב עשיר ואינו רוצה לפרנסו שאינו חייב לזונו

אלא כשאר אנשי העיר מהו לכופו בב"ד:

תשובה כל שהבנים קטני קטנים עד שיתחייב לזונן וכופין אותו ואפילו לא אמד וכדאמרין בשילהי פרק אעפ"י דרש עלא רבא אפיתחא דבי נשיאה אעפ"י שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו כשהן קטנים אבל זן אותם כשהם קטני קטנים עד כמה עד בן שש ולמעלה משית כל שהן קטנים שאינן בני מלאכה כופין אותו בדברים וכדאמר בפרק גערה שנתפתחה כי הו' אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו' יאחד ילדה ואבני מתא שדיא. וכי א. לקמיה דרב חסדא אמר להו' כפו ליה אסיתא בצבורא וליקום ולומר עורבא בעי בני והאי לא בעי בני כי הו' אתו לקמיה דרבא אמר להו' ניחא לך דליתזנו בנך מצדקה. ואלו אמיד כייפינן ליה מדגרסינן התם ולא אמן אלא דלא אמיד הא אמיד כייפינן ליה בעל כרחי' כי הא דרבא כפא ליה לבר אמי ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה. ונראה לי דאפי' בבנו גדול או אמיד כופין אותו לזונו מדין צדקה כי ההיא דרבא וכופין אותו לצדקה יותר משאר העשירים שבעיר וקודם להם שחייב הוא לפרנסו משום וחי אחיך עמך ואינו יכול להמלט מחיוב זה ולומר שיפרנס אותו עם שאר העשירים על ידי גבאי צדקה שכל הנופל אינו נופל תחילה ליד גבאי וכענין שאמרו בנדרים פ' ר' אליעזר. עוד א"ר מאיר פותחין לו מן הכתוב בתורה

בהו והיו למאורות הוא חסר דמארת כתיב. בחשדי על עוברות ומניקות עוברות שלא יפילו ומניקות שיניקו את בניהם כלומר לפי שבאותו היום נבראו עופות ודגים ולפיכך כשנגמרת מלאכת הבריאה עומד העולם על שלמותו ובריאתו בשבת ולאחר שבת חוזרין ימי השבת חלילה להיותם נפעלים כתחילתם והראשון חלוש מכלן שממנו ההתחלה וכענין זה עוד אמרו שם ביום ראשון שלא היו מתעניין בו מפני שהוא שלישי ליצירה כלומר ליצירת האדם כלו' והאדם חלוש בשלישי ליצירה כתנוקות שהם חלשים בשלישי כמו שמוזכר בדברי חכמים ואמרו אי גמי משום נשמה יתירה ופירושו כמו שאמרתי ולפיכך צריך ריחני להשיב נפש ולחזק אבל במוצאי י"ט אין צריך ומכל מקום כשבא י"ט אחר השבת אינו צריך לבשמים שעונג י"ט עולה כעונג הבשמים ויותר. וי"מ נשמה יתירה דהיינו המנוחה והעניג שהנפש מוצאה בשבת כאלו היא נשמה יתירה וכשעובר ממנו ונכנס בימי הטורח והעניג כאלו אבדה ממנו נשמה יתירה והוא נחלש ולפי פ' זה בשבת הוא שנתוספה בו נשמה מפני שהוא יום מנוחה ואפי' ממלאכת אוכל נפש מה שאין כן ב"ט ומ"מ במוצאי שבת ל"ט אין צריך שעונג עולה בבשמים:

שאלות ותשובות לרשב"א ז"ל

מענין הקדש וצדקה צרויירה

רצא) שאלת צבור שהסכימו להקדש מעיה ביד גבאי צדקה להסתפק בהם בכל מיני רוחים והיו מוצקים בידם למצוה או שאם יפטר לבית עולמו אחד מבני העם שילוהו שנים מבני הקהל ויפרעו הוצאתם מן ההקדש ההוא לפי שאין בית הקברות בעיר ההיא ואם יהיה מת מצוה שיפרעו תכריכי המת מן ההקדש ההוא ולאחר זמן נזדמן ריוח בהקדש ההוא וראו הקהל עם הגבאין שאין כל ההקדש עם הריוח שנזדמן שם צריך לזה הדיעני אם יכולין הצבור לעשות מקצת ההקדש למצוה אחרת כגון תלמוד תורה או לקנות ספר תורה או להשיא בת ישראל הצריכה או לאו:

141

שיש בהם לנמנע טבע קיים ועושים זה סוג לכל המציאות ומזה ודאי יצא להם בטול האותות כקריעת ים סוף ועמידת השמש והירח ויציאת המים מן הסלע ועליית הבאר עם ישראל בכל מסעיהם ובכלל חדוש העולם והמן וכלל דברים אלו אסור לשמען כש"כ לאמרן וכיון שכן נאמר שכל מה שבספריהם שקר ואסור להאמין ולעשות שום דבר שאמרוהו ושכללוהו בספריהם. אלא כל הספרי' אם יש בהם דבר' של שקר ושיש בהן מן האיסור ברובן אפשר שיש בהם דבר יוצא מכללם ומותר. והרי הספרים כרמונים שזורקין את הקליפים ואוכלים את הגרעינים היפים. ולפי שבאו דברים אלו בספרינו המקודשים לרבותינו החכמים ובהפך זה יראה מפשטי מקראי התורה מקראות מלאי שלמים (דברים י"ח) לא ימצא בכך קוסם קסמים מעונן ומכשף נלאה לבבי למצוא הפתח ולפתח הרציבות אלי ומחפש אני כמחפש בנרות ולא כמקיים בביאור וגזר גזרות ואולי אמצא קצת עולה למקצת המבוכה הזאת ואם לא לכול'. ואומר אני כי מחסד עליון היה בתחלת הבריאה להמציא בעולמו דברים להעמיד בריאות הנבראים שאם יקרה המקרים כחליים ושאר הסבות יוציאו הנמצאים מגדר טבעם השלם יהיו אלו מוכנים להתזירם אל גדרם או להעמידם על בריאות' ושם הכחות האלה בעצם הדברים הנמצאים בטבע מושג בעיון כסמים והמסעדים הידועים לחכמי הרפוא' או בטבע מסוגל לא ישיג אותו העיון. וכן הענין בעצמו בשאר הנמצאים שיש בכל אחד דבר מועיל או בטבע מושגי או בטבע מסוגל כמסמר הצלוב ושן של שועל ואבן תקומ'. וכן תמשך הסגלה בסמים הידועים המחממים בחומם ובסגל' ייעילו לדבר החם וכיוצא בזה הרב' ואינו מן הנמנע שיהיה בזה אסור גם בדברים כענין הקמיעין והדומה לזה. ועל כן אמרו אבני ורבא דרך כלל כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. ואמנם כתב יתעלה בתורתו (דברים י"ח) תמים תהיה עם ה' אלהיך ותמים הכתוב כאן פירושו אצלי כולל האזהרה וההבטחה הזהיר שלא נשתבש ונחוש להבלי הגוים הקוסמים והמנחשים ואיכלי הדם בכוונתם הרעה להמשיך להם שדים לא אלה רק היות תם עם השם רוצה לומר לך עמו בתמימות מלשון ואני בתומי הלכתי והבטתי שבעשיית מצותי' ובעבודתו יהיה תמים לא יגע בו רע מלשון שה תמים. הפך מה שיחשבו אותם הטועים והוא אומרו לאות (שם) כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים יאל קוסמים ישמעו. ואולם הבטחון נחלק לענינים לפי הזמנים ולפי האנשים ודרך כלל לעולם נבטח כי נלך בטח בלכתנו בדרכי התורה השלמה והיא המצלת מן המקרים והסבות הנסתרות כאמרו (משלי ז') בשכבך תשמור עליך וזה כולל פרשה והיה אם שמעו תשמעו אל מצותי ופרשת אם בחקותי תלכו. וצדקה תציל ממות שלא מדעת בנס נסתר כמעשה בת' של רבי עקיבא ומעשה דשמואל יאבלט כמיוזכר בשיגהי שבת (דף קנ"ו ב'). ואם חל המקרה כחליים מותר

תרנגולא אסריה אכרעיה דפוריא סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא ניים כי איתער אמר שמע מינה (משלי י"ז) גב ענוש לצדיק לא טיב ואפילו לגוי. ובשבת פרק מפנין (דף קכ"ט ב') אמר שמואל פורסא דדמא חד בשבא וארבעה ומעלי שבתא אבל שני יהמישי לא דאמר מר מי שיש לו זכות אבות יקח דם בשני יהמישי שבת דין של מעלה ושל מטה שוין כאחת בתלתא מאי טעמא לא משוב דקיי"ל מאדיב בזוגי מעלי שבתא נמי קיי"ל מאדים בזוגי כיון דדמי ביה רבים (תהלים קט"ז) שומר פתאים ה'. אמר שמואל ארבע דהוא ארבע ארבע דליכא ארבע ארבע ארבע דהוא עשרין וארבע ארבע דליכא ארבע בתריה סכנתא מעלי יומא דעצרתא סכנתא וגזרו רבנן אכילהו מעלי יומא טבי משום יומא דעצרתא דנפיק זיקא דשמיה טבוה ובכתובות (פ"ק דף ה') בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי הראיל ונאמר' בו ברכה לדגים ואלמנה נבעלת בששי הראיל ונאמרה בו ברכה לאדם. ואנשי מעמד היו מתענין בכל יום כנגד מה שנברא בו באותו היום על מפרשי ימים בשני שבו נחלקו המים ובשלישי על הולכי מדברות ברביעי שלא תפול אסכרה בפי התינוקות דמארת חסר כתיב בחמישי על עגברות וכו' שכל יום ויום תתחזק בו המלאכה שנבראה בו. ועל כן נראה דרב הושעיא ורב חנניא שהיו עוסקין בספר יצירה כל מעלי יומא דשבתא וברו עגלא תלתא ואכלי ליה ולא עושין כן בארבעה פרקים שמשחיטין בהן את הטבח בעל כרחו שצריכין הכל יותר לבשר אלא במעלי שבתא משיב שבו היתה בריאת הבהמה ובעלי הקמיעין שאמרו דאיתמחי גברא היינו שהוא בן מזל שקמיעיו מצליחין וכלן משגיחין לכיון מלאכתן במזל ידוע בחודש וביים. וכן כותבין בקלף ידוע בעור שליל ובעור צבי. ושוש תלים שמוסכם ביד גדולי ישראל כולן מסכימין שצריכין עונה ידועה. ושמעתי שאף רבי עקיבא שאמר מעונן זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה לצאת מחר יפה ליקח לימודי ערבי שביעית יפות עקרי קטניות מחיות רעות הוא עשה תפלה ידועה למצוא שבת. וכן בבבא בתרא אמרו בפרק מי שמת (דף קמ"ז) שלשה דברים צוה אחיזתפל את בניו אל תהיו במחלוקת בית דוד ואל תמרדו במלכותי ייב טוב של עצרת ברור זרעו חטים רב חסדא אבר כלול איתמר. ובאמת דברים אלו כלן צריכין זמן לתקנן ולישבן ומי יתן ידעתי ואמצאנו ואע"פ שנאמרו דברים רבים בספרים מספרי דרכי האמורי אין אומרים כלן תחת סוג אחד הם ואב אחד לכלן ואין להתיר אחד מהם כמו שבא בכתבך שאין הספר משתפן להיות הכל מותר או הכל אסור שאפילו בספרי הקיסמין והמנחשין ובספרי דרכי האמורי יש דברים מותרין. ותדע דהא אמרינן בההיא דפרק במה אשה יוצאה (דף פ"ז) תני תנא בפרקא דאמוראה קמי' דרב זביד ואמר כולוהו אית בהו משום דרכי האמורי לבד מיהא דאלמא באותו פרק שאספו בו דרכי האמורי ההוא מיהא מותר וכן יארע לנו בספורי הפלוסופים

תרכד סדר מוצאי יום כיפור, וכו' ה' סעיפים:

אומרים שאין מברכין על אותו נר עצמו שדלק בבית הכנסת ביו"ט, אלא צריך להדליק ממנו נר אחר ולברך עליו, והטעם לפי שאין מברכין אלא על הנר שהודלק מתחלה להאיר, וזה לא הודלק לזה מתחלה אלא לכבוד היום ולא להאיר, ואנו משום הנאת אורו מברכין עליו, לכך ידליק ממנו נר אחר להאיר ויברך עליו, או יכבנו ויחזור וידליקנו מנר אחר של יום כיפור ויברך עליו. לפיכך נכון הוא לצאת שני הדיעות, דהיינו ^א שידליק נר (א) אחד מן זה הנר של יום כיפור, וגם את זה לא יכבה ויבדיל על שניהם יחד, ומיהו נר שהודלק אפילו ביו"ט אם הודלק בהיתר כגון לחיה או לחולה, מותר לברך עליו אפילו במוצאי יום כיפור: ^ה אבל י' ישראל (ב) שהדליק מגוי אין מברכין עליו, שהרי לא שבת ממלאכת איסור, וכן האור היוצא מן העצים או מן האבנים שהוציא עכשיו ועכשיו הוא שנברא ולא שייך שבת ממלאכה, אין מברכין עליו במוצאי יום כיפור, ^{אע"ג} דבמוצאי שבת מברכין עליו אפילו על הנר שהודלק מן הגוי שלא שבת, ^{היינו} משום שתחלת בריאתו היתה במוצאי שבת, [א] כמו שנמצא בהגדה [פסחים נר ע"א] במוצאי שבת זימן הקב"ה לאדם הראשון שני רעפים והקישן זה בזה ויצא מהן אש ובירך בורא מאורי האש, לפיכך מברכין במוצאי שבת על כל נר שבעולם ואפילו היוצא מן העצים ומן האבנים, שהוא מעין ברייתו ואפילו שלא שבת, ^ה אבל יום כיפור שאין הטעם אלא מפני שהוא דבר חידוש שלא נהנו ממנו כל היום, אין מברכין אלא על אור ששבת או שלא נעשה באיסור: * הג"ה ועיין לעיל סימן

ומתפללין ערבית, שאין תפלה נעילה פוטרת ערבית שהרי הזכיר בה של שבת ויום כיפור, ואומר ההבדלה בחונן הדעת כמו בשאר מוצאי שבת ויו"ט, ואם חל בשבת אומר פסוקי ויתן לך, אבל לא ויהי נועם ואתה קדוש, לפי שחג הסוכות יבא באותו שבוע:

ב וצריך להוסיף מחול על הקודש גם בצאתו כמו בהכנסתו, שנתרבה מריבו דקרא כמו שנתבאר לעיל סימן תר"ח [ס"א], והוא שימתין מעט אחר צאת הכוכבים. ויש מקומות שאין נוהגים להבדיל בבית הכנסת, וצ"ע מאי טעמא אין מבדילין ונותנין לשחות לתנוקות, כמו שנוהגין בשאר מוצאי שבת או ימים טובים, * ואפשר דמשום דלגדולים אסור לשחות עד שיבדיל כל אחד בביתו, לפיכך חיישינן לקטנים דילמא אתי למיסרך, נ"ל: ^ג ומבדילין על הכוס בבית, ואין מברכין על הבשמים ^ב ואפילו אם היה במוצאי שבת, לפי שלא היה בו נשמה יתירה מפני התענית: * הג"ה ועיין לעיל סימן רנ"ז סעיף א' וסימן מנ"א סעיף א' וסימן תקנ"ו: ואם כן אין צריכין בשמים:

ד אבל ^{אוצר החכמה} מברכין על האור שרבר חדש הוא שהרי לא נהנו ממנו היום: * הג"ה ועיין לעיל סימן רנ"ח סעיף א' וסימן מנ"א סעיף א': הלכך אין מברכין אלא על הנר ששבת ממלאכה ביום כיפור, כגון עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום בבית הכנסת, ומהאי טעמא אין מכבין את הנר שדלק בבית הכנסת, אלא לוקח אותו לביתו כך בעוד שהוא דולק ומבדילין עליו, או בגר שהודלק ממנו אפילו עכשיו [א]. ויש

הגהות מוהר"א אוןל"א

תרכד א' ואם היה מוצאי יום כיפור מוצאי שבת יכבה נר דבית הכנסת ויחזור וידליקנו לברך עליו, דכיון דבמוצאי שבת הוא צריך אש שנברא

אל"ה זוטא

תרכד (א) לשון מהר"ל ידליק נר של אבדלתא המזומן בביתו מנר בית הכנסת:

(ב) בתשובת מנחם עזריה סימן י"ח חולק ומתיר בזה, ויש לסמוך עליו בשעת הדחק, ועיין לעיל סימן רצ"ח:

מ"ב ב"ש יו"ט

תרכד [א] כמו שנמצא בהגדה. כנר כמנחם נסימן רנ"ח שכן הוא נצנלי:

אל"ה רבא

לנאח ידי כל הדיעות מלחוש להפסק ע"כ, אינו נכון, דאם הוא הפסק הוא צרכה צורא פרי הגפן לצטלה, גם שמיית יין הוא צלא צרכה. ור"ה שהציא הט"ז מחשבת דעמידה שמוקעין ג' פעמים דאם קר"ק עיקר הוא שצרים הפסק וכו', לאו ר"ה כלל, דשם כנר יאל לו בחקיעות דמיושז כמ"ס הוא גופיה. ואין להציא ר"ה ולומר דמשר"ט דשיצה דאו מרועה או שצרים הוא הפסק בין צרכה למקיעה, דשם הכי חקנו חכמים מספיקא ואם כן שייך צרכה וזונו, ועוד דמקיעה ודאי היא המחלה, וכל שמתחילין צמאיה קי"ל דליכא הפסק כל כך כמו בקריאת התורה סי' ק"מ, אצל צנמנים הוא המחלה חיכך אחר צרכה צורא פרי הגפן והיו לצטלה, לכן אין לצטל כלל מנהגינו [א]:

ג שידליק נר אחד וכו'. לשון מהר"ל [ה' תפלה נעילה אום לנ] שידליק נר של אבדלתא המזומן צימנו מנר בית הכנסת:

(סעיף ה) ד ישראל שידליק וכו'. וצחשו מנחם עזריה סי' י"ח חולק ומתיר בזה, וראוי לסמוך עליו בשעת הדחק, ועיין סי' רנ"ח [א"ר ס"ק יט]:

ה אבל יו"כ וכו'. משמע אף חל יו"כ צנצת אין לנר, להורות שיום זה הוא מקודש שצנצת מן האור [ב] [מג"א סק"ז]:

הגהות והערות

תרכד [א] ע"י בגדי ישע. ב' ע"י שער הציון סק"ט.

כוונתו להריח אינו מזרז צרכת הריח, אלא ודאי דדעתו להריח נמי. ואין להקשות מנ"ל לרש"י הא דילמא אין דעתו להריח כלל, ומאי דקאמר אין מזרזין היינו שום צרכה, די"ל דמסתברא לרש"י דע"כ דעתו להריח דאי לאו הכי שמן ערב למה לי יקח שמן כל דהו, דלא מיסתבר למימר דהאי שמן מעביר טפי הוהמא משמן אחר שאינו מריח, אלא ודאי דעתו על הריח נמי.

וביזין שהוכחנו שעכ"פ מותר לסוך הידים בשמן ערב ומים המריחים בין ביו"ט בין בשבת, אומר אני דאף ליתן בשמים לתוך המים בשבת ולרחוץ בהם מותר, כי היכי דמותר ליתן תבלין לתוך הקדרה או לתוך התמחוי בשבת ואינו חושש שמוליד ריח באוכלין ומשקין שבתוכם, ש"מ דלא גזרו משום מוליד ריחא אלא בדבר שאינו אוכל ולא משקה כמו חרס ופחמין ושיראי, אבל באוכלין ומשקין לית בהו משום מוליד ריחא.

אמר החכם

וגדוליה מוז אמרו דאפילו משום נוצע לית בהו כמ"ש בסוף סימן ש"ך [שם], וכן פירש"י בשבת דף קל"ט [ע"ב] ונוטין בזה במסננת של חרדל שהחלמון הוה ליה למראה, הרי שאפילו בשבת מותר לנצוץ את האוכלין. ואין לומר דדוקא בדעתו לאכול או לשמות אותו הדבר הוא דשרי אבל בדעתו לרחוץ באותן המים אסור, דכיון דכבר הוכחנו דלרחוץ בהם הידים מותר אף שמוליד בהן ריח, האיך תהיה ההכנה יותר אסורה מן העיקר והתכלית, ולא מיבעיא לדברי הראב"ד הביאו הרב המגיד [ה' שנת] פ"ט דין י"ד דאפילו בנצוץ ממש לא מתחייב על נציעת

המים עד שינצוץ דבר שנגמרה בו מלאכת הנציעה, דש"מ דההכנה קלה היא מן הגמרא, דפשיטא דבגדון דידן שרי כיון דעיקר הגמרא מותר כל שכן ההכנה, אלא אפילו לדעת הרמב"ם [שם] דמתחייב אפילו על נציעת המים, היינו דוקא בנצוץ דבר שאינו ראוי למאכל ומשקה אדם, ולהכי נקיט הרמב"ם שנתן איסורם לתוך מי כרכום⁽¹⁾ ולא קאמר שאפילו בנתינת הכרכום לתוך המים לצד חייב, אלא ודאי כיון דכרכום צמים חזי למאכל אדם אינו חייב עליו משום נוצע⁽²⁾, ואפשר דהיינו טעמא דהרמב"ם [פ"א מה' שנת] ה"א דלא פסק כרב [שנת ע"ה ע"א] בשוחט שחייב משום נוצע⁽³⁾, ואפילו לרב י"ל משום שאסור באכילה שייך ביה נציעה⁽⁴⁾ אבל דבר הראוי למאכל אדם לא שייך ביה נציעה כלל⁽⁵⁾ אפילו לרב, מדע שהרי מותר למוזג יין אדום בשבת ולא חיישין שהמים נצבעים ונעשים אדומים⁽⁶⁾, אלא ע"כ לא שייך נציעה בדבר מאכל ומשקה⁽⁷⁾, אף שאין ספק שאם ינצוץ צמי כרכום איזה בגד שהוא חייב משום נוצע.

פוף דבר כיון דבגמרא לא אשכחן דשייך מוליד ריחא אלא צמידי דלאו מאכל ומשקה הוא, אבל צמידי דמאכל ומשקה הוא לא אשכחן דשייך ביה מוליד ריחא⁽⁸⁾, אין לנו לאסור מדעתנו, כיון דמילי דרבנן נינהו המחמיר עליו להציא ראייה, וכאותה שאל"ר ר' ישמעאל לרבי אלעזר בן עזריה סוף ידים [פ"ד מ"ג], מלבד שכבר הבאנו ראיות נכונות להחיר, וכל שכן שכבר נהגו להחמיר בכמה קהלות קדושות, וכבר אמרו [בכרכום מ"ה ע"א] כל מקום שהלכה רופפת צידך פוק חזי מאי עמא דבר⁽⁹⁾.

צבי אשכנזי ס"ח

שאלה צב

אדם הנוצר ע"י ס' היצירה אם מצטרף לעשרה ולכל דבר שבקדושה

ונראה לי דכיון דאשכחן לרבי זירא [סנהדרין ס"ה ע"ב] דאמר מן חזרייא את תוב לעפרך, הרי שהרגו, ואי ס"ד שיש בו תועלת לנרפו לעשרה לכל דבר שבקדושה לא היה ר' זירא מעבירו מן העולם⁽¹⁾, דאף שאין בו איסור שפיכת דמים דהכי דייק קרא [בראשית ט', ו'] אף שיש בו דרשות אחרות [עין סנהדרין ג"ז ע"ב] שופך דם האדם באדם דמו ישפך דוקא אדם הנוצר תוך אדם דהיינו עובר הנוצר צמעי אמו הוא דחייב עליה משום שפיכת דמים ילא ההוא גברא דברא רבא שלא נעשה צמעי אשה⁽²⁾, מ"מ כיון שיש בו תועלת לא היה לו להעבירו מן העולם, אלא ודאי שאינו מצטרף לעשרה לכל דבר שבקדושה⁽³⁾ כך נ"ל.

צבי אשכנזי ס"ח

נסתפקתי אדם הנוצר ע"י ספר יצירה, כאותה שאמרו בסנהדרין [ס"ה ע"ב] רבא בר אבא, וכן העידו על זקני הגאון מוהר"ר אליהו אב"ד דק"ק חעלס, מי מצטרף לעשרה, לדברים הנריכין עשרה כגון קדיש וקדושה⁽⁴⁾, מי אמרינן כיון דכתיב [ויקרא כ"ב, ל"ב] ונקדשתי בתוך בני ישראל לא מצטרף, או דילמא כיון דקיי"ל בסנהדרין [י"ט ע"ב] המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, מדכתיב חמשת בני מיכל כו' וכי מיכל ילדה והלא מירצ ילדה אלא מירצ ילדה ומיכל גדלה כו', הכי נמי כיון שמעשה ידיהם של נדיקים הוא הוה ליה בכלל בני ישראל שמעשה ידיהם של נדיקים הן הן תולדותם.

ב אם התחיל לומר קדיש או קדושה בעשרה ויצאו מקצתן, גומרים אותו הקדיש או אותה הקדושה שהתחיל, והוא שנשתיירו רובן. הגה: ומכל מקום עזירה היא ללכת, ועליהם נאמר (ישעיה א, כח) ועוזי ה' יכלו (ירושלמי). אבל אם נשארו י' מותר ללכת (מרדכי פ' נדרים דמגילה).

ברכי יוסף

הגדול. ותו דלא היה צריך למה שנדחק, והו"ל להשיב דשאני התם דלא עבר אמדי, כמ"ש הר"ן. ואף שבפירוש ההלכות הר"ן כתבה לזו בשם יש מתרצים, הרואה יראה דבחיודושו כתבה בסתם. ותו שכתב הר"ן שם בפירוש ההלכות דלאו עשה גמור, דאי אמרת עשה גמור היכי דחינן ליה משום מצוה דרבנן, ע"ש⁷.

הן אמת דנראה דיש חולקים על דברי הר"ן הללו, וגם יש לעמוד בדברי הר"ן מהא דפריך בברכות מ"ז (ע"ב) מצוה בעבירה היא, וכבר העיר בזה הרב מגן אברהם סימן צ' ס"ק ל'. ועיין בשו"ת יד אליהו סימן ז'. ומהרב מהר"י אלגאזי בספר שארית יעקב דף כ' נעלם שכבר קדמוהו רבנן וביטלו את המעוררים. ועי' מש"ל סימן א' (אות ז' ד"ה איברא) בס"ד.

ולמאי דאתאן עלה, עיקר ספיקו של מהר"ן [א]ם הנוצר על ידי ספר יצירה מצטרף, נראה דליכא ספיקא, דאדם כזה דינו כמי שהוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר, כי אשר יצר את האדם הזה אין בו כח רק להיות משיב הרוח חיוני, כמ"ש מהרש"א (סנהדרין סה, ב בח"א), וא"כ ודאי אינו מצטרף, דהו"ל כאיש אשר לא שומע ולא מדבר, דאינו מצטרף⁸.

ה. אונן כתבו האחרונים דאינו מצטרף לעשרה, והרב פרי חדש מיייתי ראיה ממ"ש סימן קצ"ט דאין מזמנים עליו. ע"ש. ואי מהתם יש לדחות, דשנא ושנא, דהרי ישראל שלא אכל אין מזמנין עליו, ואמטו להכי דיניה דההוא גברא דחשבינן ליה כישראל שלא אכל, אבל להצטרף לעשרה אימור כיוון דהוי ישראל מעליא ורוח הן בקרבו נשמת שדי, וגם עתה בר

ד. אדם הנוצר ע"י ספר יצירה, העלה מהר"ר צבי אשכנזי בתשובה (חכם צבי) סימן צ"ג, דאינו מצטרף לעשרה, ויליף לה מדאשכחן בסנהדרין דף ס"ה (ע"ב) דאהדרי לעפריה. וראיתי במכתב להרב מהר"י ל"ב כ"ץ בן הרב שער אפרים⁵, שהביא ראיה מההיא (גיטין לה, ב) דרבי אליעזר דשחרר עבדו ועבר אעשה דלעולם בהם תעבדו, ואם איתא דמצטרף יברא אדם ע"י ספר יצירה, דרבי אליעזר גדול כחו, כמ"ש במדרש הנעלם (בזוהר ח"א דף צח, א והנמשך). עכ"ד. ואנא דאמרי דאינה ראיה כלל, דלאיי האיכא כח **בבבא** רבה ר' אליעזר כי שיח וכי שיג לו ומי לנו גדול, מ"מ אפשר דממדת חסידות מעולם לא בעי עביד. ותו דילמא כל כי הא בעי הכנה הרבה והזמנה מילתא ולא כל שעתא מצי עביד⁶. ותו לפי מ"ש הר"ן פרק השולח (גיטין כ, ב ד"ה כל) והביאו מרן כסף משנה סוף הלכות עבדים, שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבדו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם, וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה ידיהו עביד אלא לצורך, והו"ל כנותן דמי עצמו, א"כ אין כאן הוכחה, דלא עבר אמדי.

ומזה ק"ק על הרב מהר"י עאיאש בספר בני יהודה הנדפס מחדש בשו"ת סימן קכ"ד, בנדון דידן שדיין רצה ללכת לארץ ישראל, וכתב וז"ל, ואע"ג דאשכחן דראב"ע שחרר עבדו וכו', נדחה עשה משום מצוה דרבים, דמשמע דמצוה דרבים עדיפא ודוחה עשה של תורה, י"ל דראב"ע רצה לעשות כן מדעתו בלי מכריח וקי"ל דלא עביד איסורא, א"נ דעביד איסורא מ"מ הוה ניחא ליה למעבד איסור קל וכו'. ע"ש. ואגב שטפיה כתב ראב"ע במקום רבי אליעזר

ויוסף דוד

5. נדפס בספר ברכות מים ביו"ד סו"ס רס"ז דף ע"ט ע"ג.
6. הרשב"א בתשובה ח"א סי' תי"ג ד"ה וגם, כתב שבכל יום מימות השבוע תתחזק בו המלאכה שנבראה בו, ולכן עסקו בספר יצירה כל מעלי יומא דשבתא, ולא עושין כן בזמן אחר אלא במעלי יומא דשבתא, שבו היתה בריאת הבהמה. ע"ש. הערת מהר"י הלוי ז"ל

7. גם לעיל סי' א' אות ז' ד"ה איברא, העיר כן על הרב בית יהודה, וע"ש בהערה שרבינו חזר בו וכתב דלק"מ. ושם ציינתי בענין זה. 8. ע"ע בזה במחזיק ברכה אות א', ובמראית העין בסנהדרין דף ס"ה ד"ה רבא, ובצוארי שלל הפטרת ואתחנן אות ג'.

שעשועים העיר עוד מירושלמי (יבמות פ"י ה"ד) דאמרינן אחר הוא ודומה לבעל, ואמאי לא אמרינן דניסים נעשו לו כמו שסבירא ליה לירושלמי [גיטין פ"ז ה"ג] במגרש על תנאי, ולכן נראה עיקר דלגס לא חיישינן ואין זה בגדר מיעוט כלל רק ודאי שלא נעשה נס. ועיין חתם סופר (שו"ת יו"ד סימן של"ח) במעשה דחי אחד כ"ה שנים אחר המיתה ואעפ"כ אין חייב לזה ועובר בהלנת מתים, ועיין מה שכתבתי בזה בפרשת בשלח [אות ס"ז] באריכות.

אמנם במגרש על תנאי הטעם כמו שכתב הקרבן העדה דילמא המתנה היה בעל דמיון וחשב שיחיה, ולא רצה בשום אופן בקיום הגט כי אם לאחר שיעברו י"ב חודש ולא יבוא לביתו, ומשום הכי סבירא ליה לירושלמי דלא תנשא מכח הגט עד י"ב חודש.

ובספר קווי אור [שמות אות ט"ו] העיר משבת (פ"ח.) בקול ה' יצאו נשמות ולאחר מתן תורה כתיב [ואתחנן ה, כ"ז] שובו לאהליכם לנשותיכם, ובביצה (ה:) דייק מזה דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, ואם נאמר דאם מת וחי ע"י נס פקע זיקה לגמרי היאך הותרו בנשותיהם, אלא על כרחך דלא פקע.

ובקונטרס זר זהב דחה זאת דבמדרש רבה יתרו [כ"ט, ד] מובא גם כן הא דשבת, ואיתא עוד וכי לא היה גלוי לפני השם יתברך שאין יכולין לעמוד בקולו, אלא צפה שעתידין לעשות עבודה זרה, ושלא יאמרו אילו ראינו שמענו קול ה' לא היו עושים עבודה זרה לכן נאמר [תהלים נ, ז] שמעה עמי ואדברה.

וביבמות (ל"ו.) פסקינן חליצת מעוברת לא שמה חליצה דאיגלאי מילתא למפרע לא אמרינן, והקשו הא פסקינן אגלאי מילתא למפרע, ותירץ בנמוקי יוסף [יבמות י: מדפי הרי"ף ד"ה וריש לקיש] דשאני הכא שאם בשעה שחליץ היה ודאי שלא תלד אין הכי נמי דהוה אמינא איגלאי מילתא למפרע, אבל הכא חיישינן שמא באותו שעה היתה ראויה לילד אלא שאחר כך גרם לה איזה דבר שתפיל, ועיין משנה למלך [פ"ו מגירושין ה"ג ד"ה ודע דבריש]. וא"כ היכי שמת ואחר כך חי בנס לא אמרינן אגלאי מילתא למפרע דלא הוי מיתה ממש אלא דהוי מיתה מעליא ונפסקה זיקת ראשונה, אבל בקבלת התורה להמדרש יודע היה ה' מתחילה שאם ידבר יצטרך אחר כך להחיותם, אמרינן איגלאי מילתא למפרע דלא הוי המיתה לחלוטין.

גם י"ל לפי מה שכתב המהרש"א [שבת פ"ח: ד"ה יצאה נשמתן] דהיה כוחות לפי הטבע יש שמתים ויש שרק נעשו חלשים, וא"כ י"ל דהם דחיו ציוה ה' שילכו לנשותיהם בקידושין הראשונים, אבל הני דמתו היו צריכים קידושין אחרים.

ובספר נטע שעשועים האריך מאד בזה, והביא מהכלי חמדה ז"ל על הברכי יוסף (או"ח סימן נ"ה) שהביא לחקירת החכם צבי (סימן צ"ג) אם אדם הנוצר ע"י ספר יצירה ראוי לצרף למנין, ותמה מברכות (מ"ז:) ברבי אליעזר דשחרר עבדו והשלימו לעשרה ולמה לא ברא גברא, עיין שם.

ולפי מה שכתב בתשובות הרשב"א [ח"א סימן

ת"ג] אהך דרבי חנינא ורבי אושעיא הוו עסקו
 בספר יצירה כל מעלי שבתא ומיברי להו עגלא
 תלתא [עין סנהדרין ס"ה:], דדוקא ביום ו' שהוא
 יום בריאה דבעלי חיים יש כח ביד חכמים לברוא
 ע"י ספר יצירה ולא בשאר זמנים, וא"כ לא
 מיבעיא לרא"ש ברכות שם דהמעשה היה בשבת
 לא קשיא מידי, דאפילו אי נימא דמותר לברוא
 בשבת עיין בתוספת שבת (או"ח סימן שמ"ג) ועט
 סופר [כלל פ פרט ד] אבל בשבת לא היה יכול
 לברוא, אלא אפילו אי היה בחול מכל מקום מאן
 לימא לן שהיה ביום ו', ובלשון הגמרא מגילה (ז:)
 למחר בעי רחמי ואחיה, ועיין פרדס יוסף וישב
 [אות ד] שהארכת בזה.

ועיין עוד בשו"ת ספר יהושע (סימן של"ב) דהא
 בקידושין בעי קרא דמיתת בעלים מתיר
 ובכהאי גוונא בלא מת פשיטא דאשתו אסורה,
 ועיין בעורה שחר (אות א סימן פ"ו) שהביא מחתם
 סופר (שו"ת ח"ו סימן צ"ח) דמעולם לא עלה אליהו
 בגופו למעלה מעשרה, אך גשמתו נפרדה מגופו
 ועלתה בין מלאכי השרת וגופו שורה בגן עדן
 התחתון, וביום הבשורה בבת אחת תתלבש
 גשמתו בגופו הקדוש, וכל פעם שנתגלה בעולם
 הזה מלוכלך בגופו ואז קובעים הלכתא כמותו,
 וכשנתגלה בנשמתו כמו ביום המילה אז הוא
 כמלאך ופטור ממצוות כמתים ואין הלכה כמותו
 וכו', ומעתה כי גשמתו נפרדה מהגוף נפקע
 האישות ולא הוה אשתו.

ועיין ספר חסידים [סימן תתשכ"ט] ובאזולאי [ברית
 עולם סימן אלף קכ"ט] הא כיון דמת אדם
 נעשה חפשי ממצוות [שבת ל.] רק בסתם אדם
 אבל בצדיקים דגקראים חיים [ברכות י"ח] לא,

הדפס מאתו אוצר החכמה tablet.otzar.org פרדס יוסף השלם - ד שמות ב עמוד 49

ובכתובות [ק"ג.] דרבי היה פוטר בקידוש בני
 ביתו, ובבעלי התוספות [וילך ל"א, כ"ו] שלקח
 גבריאל ספר תורה ממה שכתב משה במותו.
 ובמקור חסד [שם אות ח] הקשה משבת (קנ"א.)
 בדוד מת אין מחללין שבת כיון שמת בטל
 ממצוות, והניח בצריך עיון. ועיין בסדרי טהרות
 על אהלות (דף ה.) בזה, בטל תורה סנהדרין [ע"ה:
 ד"ה חד] שהקשה על אור החיים מגמרא (שם) חד
 אמדוהו למיתה וחי, עיין שם היטב.

ובענין הנ"ל במתה וחיה עפ"י נס אי פקע זיקת
 בעל הראשון, באנו לענין דבר שנתבטל
 וחזר אחר כך לכמות שהיה אי מקרי חדש,
 הארכת בזה בפרשת שמות [אות ז] עיין שם
 הרבה חדשות.

ועיין עוד באורח חיים [סימן תקמ"ו ס"ב] דמותר
 להתחזיר גרושתו בחול המועד, ובמגן
 אברהם (סק"ג) דאין לו שמחה, וברמב"ם (פ"ו
 ממלכים ה"ח) דאינו חוזר ממלחמה, והמשנה למלך
 כתב שהוא הדין בבית במכרו וחזר ולקחו.
 ואפשר לומר דבאשה דכתיב חדשה למעוטי
 מחזיר גרושתו, אבל בבית דליכא מיעוטא אפשר
 דאפילו מכר וחזר ולקח חוזר עיין שם. ותימה
 רבתא ממקרא מלא (שופטים כ, ה) אשר בנה בית
 חדש ולא חנכו כו', הרי דכתיב חדש כמו באשה
 חדשה. ובתרגום יונתן בן עוזיאל (שם) חדתא
 בתולתא, ופלא דבסוטה (מ"ד.) איתא דאפילו נשא
 אלמנה וגרושה חוזר, ועיין מה שכתב בזה בנפש
 חיה שם.

ומה שכתב במשנה למלך לחלק בין נפל הבית
 ובנאו למכרו וחזר וקנאו, קשה מסוכה

(והוא צבצב צחרה דף ע"ד ע"א ואחר רצ"ח ח"ל
הסוף גייעא חל ואחוי לך היבא דשקיי ארעא וקיעא
צדדי הדדי וכו') וכאן חקלר :

והקמות את המשכן, ק"ח, תתן כוונתו שהיו צ"י
צ"י עד רצון בית ראשון (כי ארבע מאות
ושמונים שנה ללכת צ"י מארץ מצרים נבנה בית ראשון
וארבע מאות ושש שנים עמד הבית לא היה ו' שהיו
צמדבר עולה השבועות ת"ת' שנים שהיו ישראל צ"י)
ז"ת של כל הפסוק והקמות את המשכן כוונתו אשר
הלכה צדד ומספרו ו' נגד ו' שנה שהיו ישראל צמדבר
ובחצי את קרצבי לחמי לחשי, א"ש' חלף ש"י היינו
חס תכתוב חל' צמולאה (כה חלף צמולאה ק"א)
הוא ומספר כל השנים שהקריבו קרצבות ו' שנה צמדבר
תתן עד רצון בית ראשון ת"ד שנים צבית שני, ו' תתן
ת"ד, עולה חלף ש"י, ומכאן וילך השמנו ותמתינו ותמכו
להקריב לי צמולאה מועד מועדים ומל' (כך היא צדדיאל
שהוא קץ הגלות) והמשכיל יצין :

הפרכת תחת הקרקס, כי הקרקס חצר האהל להיות
אחד לרצו על שלום ושלוה ותחתיו הקודש
קדשים וקוס השלח שכינה כדכתיב ויהי ציבור וילך
איומי צהאסף ראשי עס, והנה יריעת תכלת וארבע
ה' ה' נגד ה' ושל עזים ה' נגד עס, חמשה חמשי
תורה שכתב נגד ששה קדרים שצ"פ, חמשה צבולס
התיקון ליבא סדר חיקין ע"כ יש רק חמשה קדרים
צ"פ ע"כ התחזקים רק ה' נגד ה', וכבר כתבתי
צמקס אחר דהעלויים ה' חלי. הידיעה על פני האהל
פ' ככלה הנכסה פניה מפני הצופה, חמשה התחזקו
צבולס התיקון כמו קודם הסעוד ולא יתבטלו, והעלוי
תקנה אחרי המשכן כאשה שגדיה בגדיה אחרים כדלית
צמק' שנה פ"ע והוא לחל' זכר ונקבה צראם חד אחד
דו פלופים וחד אחד זכר (צרכות דף ק"א ע"א) וענין
זכר לא כונן הצמנה אלא אחרו ללע היינו לך שאחוריו
שה' יתר צאלס לחד וד' ה' לו לורה, אדם שכל וצעל
לורה כאלס ומשכיל או ה' רק כחתיכה יהיה כאלס
ש"ש לו גנ, וכשתחך מן האדם כיתן צו חיות ולורה
שכל, ואמנם גם עתה אחר הנקירה ו"ו כל ולד שנוכל
צבולס חין הקצ"ה לך חלי לורה, אלא לעולם זכר
ונקבה צראם ו' יום קודם ילידה כצד מוזין לו צת
זוגו (קוסה דף צ' ע"א) אלא שצבולס כקורים ומופדרי
זו וזה ועכ"פ יש קוטה לחיות לו עזר והיינו פלופ
שהיא על דעתו ומשכנתי על צבולס והוא לו פלופ,
יש שמגדלו כמו אחר הסעוד והיא לו זכר אפי' היא
צבולס שכל ולורה ו"ו כיון שהיא, אינה על דעתו של
צבולס ומגדלו הרי היא לו זכר, ונתקיימו צ' הדיעות

שצ"ס פלופ חזק, והיינו לחל' צ"י וסתי צא צבולס
ועשה לה זכר (ומילה דף י"צ ע"צ) כי קוסית הס"ס
ה' נכדי פריאוחא הוא לחור ור שניהם לדבר עבירה
נכתובו ונ"ע לא אחי וכו' י"ל כיון שהיא היתה פלופו
של אשורוש שחרי שניהם לדבר עבירה נכתובו ח"כ
ו"ע ה' ומגדלו לצלתי צוא טרומה ומשני צבולס צבולס
ועשה לה זכר כמו ועשה אורה זכר שכתבתי דעשה
ומשכנתי מאשר ה' צחתי ונעשית זכר לצבולס, וע"ז
נרצו צבדי אשה הנגרים אחרי' ואמנם צבולס התיקון
לא כאלס זכר כ"א פלופ עזר ולא כנגדו ע"כ צדיעות
התחזקות לא ה' קרה העודף, ודוק :

ושמת את השלחן ומוחץ לפרכת ואת המזבח כוכב
השלחן על ללע המשכן תימנה והשלחן תתן על
ללע לפון, הו"ל וסמה השלחן ומוחץ לפרכת על ללע
לפון והמזבח תימנה וחו לא, אלא רצו שהשלחן יתן
מוחץ לפרכת כשעוסק צומעשה מרכבה לפנים מפרכת
הקודש לא ישים עיניו ע"ז לנגד עיניו ולפסקי מאלילי
צ"י ייחזו את חלקים ויאכלו וישתו כנושך פחו לפני
הנלך לא כן אלא וסמה את השלחן ומוחץ לפרכת,
וגם שם ומוחץ לפרכת יהיה חורחו קצע ומלכחו ערלי
אז זה חס עלמה צידו (כדלית' צרכות ל"ה ע"א ראשונים
שה' תורתן קצע ומלכחתן ארעי זה חס נתקיימה צידו)
כי נכסיו מלליחין כדכתיב אז חשכיל ואז תלליח ויידו
ואת המזבח כוכב השלחן תימנה צימין ה' רוממה, אז
אם המזבח כוכבו צימין והיא עיקר אז יושם השלחן
על ללע לפון אשר נשם זהב יאשה כו"ש המצנץ :

בר עמודי החלר קציצ וגו' ואדניהם כחושת, לכל
כלי המשכן צכל עצודתו ויחזותיו ויחזות החלר
נחשת, ואתה תלום וגו' ואמרו הקדמונים וצילקו
לאוצני נחשת ואתה ר"ל נח שח ואתה כי נח גלגול שח
ומשה גלגל משיניהם, ולכך ציאור מאי שייכות הכא,
ועוד נחשת דלעיל מאי דרשת צ'י, וכל כי שח מוננו
הוסחת העולם וכן מנה אחר העצול והיינו כ"ו דורות
קודם מנה תורה שון הקצ"ה צחקדו צלי זכות תורה
(גמרא פסח' ק"ח ע"א הרי כ"ו כי לעולם חסדו כנגד
מאן וכו') וראוי להחזיר לתורה וצוהו עד צבולס מרע"ה
ועשה חזוק לכל העולם להיות אהל צל ילען צלי נחקו
יחזותיו כדכתיב נמוגו ארץ וכל יושביה, אכתי תכתי
עמודיה סלה, והנה חלר המשכן מרצו על עו"ז פרוור
לעו"ז ככלי המשכן ועצודתו הם תורה ומלות שסם כל
העו"ז ויחזות המשכן והחלר היא קיום התורה וקיום
העולם ועד שלא צא מרע"ה וה' הקיום רק ע"י נח
ושם לא היה תורה ולא קיום ולא יתדות לעולם ע"כ
כל עמודי החלר וכו' ואדניהם הסל נחשת לצד אונס
לכל

ההיכלות עליונים כנודע, ^טוראשי^א תיבות שלו בגימטריא חנוך מטטרון, ^ישנתחנך^י במשמרתו וקנה מקומו.

04/09/2018nna

סימן כג

ולפי שעדין לא נתנה תורה, עשה לעצמו פועל דמיוני כמי שאינו מצווה ועושה ^אבמלאכה^א הנזכרת חלף עבודת המצות מעשיות שבתורה צוה לנו משה. ^בעל כן לא הושלם בנסיגותיו כאלהיו^ב שהוא מזרע אברהם משרש פנחס שעמד בסיני וזכה לברית שלום ועודנו חי, על כן הוא מטפס ועולה ללמד זכות, מטפס ויורד עם הצדיקים עזרה בצרות נמצא מאד. ואמרו עליו ^גשהוא מקריב תמידין בבית המקדש אף על פי שהוא שמם שהרי בקדושתו עומד (מגילה כח.). ואתיא כי הא דתנינן בסוף עדיות (ח ו) מקריבין אף על פי שאין בית. ואפשר^ג שנגנזו לו קופות מתרומות הלשכה כדי שיהיו באים משל צבור. ואינו רחוק להאמין שיהיו אבות העולם עומדים על גביו למעמד, והימן אסף וידותון משוררים. ומעורות הקדשים, דכתיב בהו (ויקרא יח) לו יהיה, אמרו שהוא עושה מגלות מגלות וכותב זכיותיהם של כל אחד מישראל. ויש אומרים (פדר"א לא) ^דשאזור עור שלו הוא מאילו של אברהם אבינו, כי^ד לו יאתה לגופיה, ועוד להזכיר זכות אבות תמיד.

תנא

מגיני שלמה

יונה בסוף ק"ש ע"ש. (יא) ור"ת שלו, היינו של בשכמל"ו, בגי' חנוך שהוא מטטרון. ונראה לי רמז לדבר דחנוך בן ירד ומטטרון הן שוין במספר קטן, ואפשר שזוהו הטעם דחושבן זעיר הוא בחנוך, ואומר דר"ת של בשכמל"ו הוא בגי' חנוך מטטרון כי הוא המקשר עולמות ע"י אמירתו בשכמל"ו. (יב) והוא נתחנך בשמירתו, ודרש מטטרון מלשון שמירה כדמתרגם על משמרת מטר (כמדבר ג ו), וחנוך מטטרון פי' שנתחנך במשמרתו וקנה מקומו.

סימן כג. א) במלאכה הנזכרת, היינו תפירת מנעלים שהיתה כוונה מעולה כדי לקשר עולמות כדלעיל, אלא לפי שלא היה מצווה ועושה ע"כ לא הושלם בנסיון שלו והוצרך להסתלק כלל מן העולם. ב) אבל אליהו שהוא משרש פנחס שעמד בהר סיני וזכה לברית שלום והוא עודנו חי על כן וכו' עזרה בצרות, פי' שהוא להן עזר בצרה. ג) ואפשר שנגנזו לו כו', היינו דקשיא ליה והלא תמידין באין משל צבור, ואמר דאפשר שנגנזו לו קופות מתרומת הלשכה. ד) כי לו

יואל משה

מטטרון מפסיק בין יצירה לעשייה וכאן נמצא וכאן היה, והיה (מקשר) מכווין לקשור העולמות. ט. וראשי תיבות שלו כו', פי' בשכמל"ו, גימטריא חנוך מטטרון. י. שנתחנך כו', וע"כ נקרא חנוך מלשון חינוך, וקנה מקומו במרום הנ"ל.

סימן כג. א. במלאכה הנזכרת כו', היא תפירת מנעלים. ונראה לרמוז תפירת מנעלים אלו כי יוסף הוא מטטרון כנודע, ומבואר ג"כ באלשיך, וכתוב (עמוס ב ו) בעבור נעלים שאחיו מכרו אותו בעבור נעלים, ע"כ היה הוא תופר מנעלים לשכינה כביכול לתקן זה, נ"ל. ב. ע"כ לא הושלם כו', מפני שהיה אינו מצווה ועושה, משא"כ אליהו הוא פנחס שהיה בהר סיני והיה מצווה ועושה ע"כ יש כח לאלהיו לירד בכל עת צרה, משא"כ לחנוך כיון שעלה לא ירד. ג. שהוא מקריב כו', פי' אליהו מקריב תמידין במקום שנחרב בית המקדש אצל כותל מערבי, אף עכשיו שהוא הרב עדיין הוא בקדושתו כמ"ש (ויקרא כו לא) והשמתי את מקדשיכם אפי' כשהוא שמם בקדושתו הוא עומד. ד. [שאזור] עור שלו